

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسته سیاستی ابعاد و الزامات فرهنگی اجتماعی جهش تولید

بسته سیاستی جهش تولید در حوزه علم و فناوری

دی ۱۳۹۹

- ناشر: دبیرخانه شورای راهبردی سازمان بسیج اساتید کشور
- تهیه و تدوین: دبیرخانه قرارگاه جهش تولید سازمان بسیج اساتید تهران
- محل نشر: تهران
- نوبت چاپ: اول
- شمارگان: محدود
- آدرس: تهران - خیابان انقلاب - نبش فخر رازی - پلاک ۱۲۴۶
- تلفن: ۶۶۹۷۵۶۳۹
- پست الکترونیکی: org.18@basijasatid.ir

فهرست مطالب

بسته سیاستی ابعاد و الزامات فرهنگی اجتماعی جهش تولید

- ۱۱.....کمیت‌ه فرهنگی و اجتماعی قرارگاه جهش تولید.....
- ۱۱.....مقدمه و طرح مسئله.....
- ۱۳.....یکم) تبیین وضع موجود از طریق تجزیه و تحلیل آماری.....
- ۱۶.....دوم) عوامل و الزامات مؤثر در ایجاد جهش تولید.....
- ۱۸.....سوم) تبیین صحیح «فرهنگ کار» اولویت اول «جهش تولید».....
- ۲۲.....چهارم) سیاست‌های فرهنگی در حوزه جهش تولید.....
- ۲۸.....پنجم) وضعیت شناسی محیطی روندها و فرآیندهای معطوف به جهش تولید.....
- ۲۸.....الف) نقاط قوت و ظرفیت‌ها.....
- ۲۹.....ب) فرصت‌ها.....
- ۳۰.....ج) ضعف‌ها، موانع و چالش‌های پیشروی گفتمان سازی جهش تولید.....
- ۳۱.....د) تهدیدها.....
- ۳۱.....ششم) گفتمان سازی ابر راهبرد جهش تولید.....
- ۳۲.....الف) اصول گفتمان سازی جهش تولید.....
- ۳۲.....۱ - دوری از رفتارهای دستوری و کنش‌های مبتنی بر اجبار.....

- ۲ - رعایت اصل «مأمور به تکلیف» بودن به جای اصل «مأمور به نتیجه»..... ۳۲
- ۳ - «پروسه محور» دانستنی یا «فرآیندی بودن» امر گفتمان سازی..... ۳۳
- ۴ - مخاطب محوری..... ۳۳
- ۵ - ابتناء به ارزش‌های اسلامی و فطری..... ۳۴
- ب) ابزارهای گفتمان سازی جهش تولید..... ۳۵
- ج) راهکارهای گفتمان سازی جهش تولید..... ۳۶
- د) اقدامات راهبردی برای گفتمان سازی جهش تولید..... ۳۷
- هفتم) راه‌حل‌ها و راهکارهای جهش تولید و مطالبه‌گری آن..... ۳۹
۱. مردم محور ساختن اقتصاد..... ۴۰
۲. ایده محور کردن اقتصاد..... ۴۱
۳. ترمیم ساختار اقتصادی کشور..... ۴۱
۴. کمک به بنگاه‌ها و صنایع کوچک..... ۴۲
۵. ترمیم فرهنگ اقتصادی کشور..... ۴۲
۶. شناسایی بازارهای خارجی دور و اطراف..... ۴۳
۷. تقویت، افزایش و هدفمند ساختن نظارت همه‌جانبه و قاطع..... ۴۳
۸. استفاده حداکثری از ظرفیت هنر و کارهای هنری..... ۴۴
۹. بسیج رسانه‌ای و نهضت اطلاع‌رسانی..... ۴۴

۱۰. مطالبه گری عمومی ۴۴

بسته سیاستی جهش تولید در حوزه علم و فناوری

- ۴۷ چالش‌ها و راهکارهای
- 48 Economic Catch up (جهش اقتصادی)
- ۴۸ اول - تعاریف
- ۴۹ دوم - انواع جهش‌های تولیدی
- ۵۰ سوم - الزامات: استفاده بهینه و توأمان سه پنجره فرصت
- ۵۲ ب. مختصات اقتصادی ایران و (جهان) در شروع سال جهش تولید
- ۵۴ بخش صنعت
- ۵۵ بخش معدن و صنایع معدنی
- ۵۷ حوزه دانش‌بنیان
- ۵۸ بخش نفت و گاز
- ۶۰ بخش پتروشیمی و صنایع پایین‌دستی
- ۶۱ بخش برق
- ۶۳ بخش کشاورزی و منابع طبیعی

- بخش مسکن ۶۵
- بخش حمل و نقل ۶۷
- بخش فناوری اطلاعات ۷۰
- بخش گردشگری ۷۳
- هـ. آسیب شناسی تجارب حمایت از تولید در ایران ۷۶
- راهبردهای الگو ۸۰
- ز. ترسیم وضع مطلوب ایجاد جهش در تولید کشور ۸۱
- ح. راهبردها و راهکارها تولید در کشور ۸۳
- یک) تعیین اولویت‌های اصلی تولید ۸۳
- سه) شفافیت، رقابت و بهبود محیط کسب و کار و ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری ۸۸
- پنج) ثبات و پیش‌بینی پذیری بازار ارز و حفظ رقابت‌پذیری تولید داخل ۹۴
- شش) کنترل قاچاق و مدیریت واردات در کشور ۹۵
- هفت) توسعه صادرات ۹۸
- هشت) نظارت بر اجرای کامل در بکارگیری ظرفیت‌های قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۵/۲/۱۳۹۸ ۱۰۰

بسته سیاستی ابعاد و الزامات فرهنگی اجتماعی جهش تولید

بسته سیاستی ابعاد و الزامات فرهنگی اجتماعی جهش تولید^۱ کمیته فرهنگی و اجتماعی قرارگاه جهش تولید

«امسال بنده عرض می‌کنم «جهش تولید»؛ امسال سال جهش تولید است. این شد شعار امسال؛ کسانی که دست‌اندر کار هستند جوری عمل کنند که تولید ان‌شاءالله جهش پیدا کند و یک تغییر محسوسی در زندگی مردم ان‌شاءالله به وجود بیاورد». (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۹/۱/۱)

مقدمه و طرح مسئله

فرهنگ یکی از مقوله‌های مهم ارزشی کشورها به حساب می‌آید که مبتنی بر آموزش، دانش و عادات می‌باشد. امروزه نقش فرهنگ در اقتصاد از محورهای مورد توجه اقتصاددانان است و بر این اساس معتقدند که فرهنگ بر توسعه اقتصادی کشورها

۱. دکتر رشید جعفر پور، رئیس کمیته فرهنگی و اجتماعی قرارگاه جهش تولید سازمان بسیج اساتید کشور.

اعضای کمیته دکتر محمدرضا اخضریان کاشانی، دبیر کمیته. دکتر نوری، دکتر امیرسعید کرمی، دکتر علی‌اصغر طیبی رهنی، دکتر مهدی نادری. ناظر علمی دکتر علی مرادزاده

مؤثر می‌باشد. در واقع فرهنگ دارایی‌های زیادی از قبیل مهارت‌ها و محصولات به‌وجود می‌آورد که در ارتقاء رفاه جامعه اثر دارد. جهت فهمیدن اثر فرهنگ بر اقتصاد بایستی توجه داشته باشیم که فرهنگ در واقع ارزش‌ها و هنجارهای سیستمی است که در بین افراد جامعه وجود دارد و در فعالیت‌های اقتصادی خود را نشان می‌دهد. در این راستا بایستی از یک‌طرف تلاش خود را در جهت فرهنگ‌سازی و پایه‌ریزی فرهنگ مصرف کم و صرفه‌جویی به کار بریم و از طرف دیگر توضیح دقیق اقتصادی در مورد رفتارهای اقتصادی بایستی مطرح شود و با تغییر شرایط، رفتار افراد را تحت تأثیر قرار داد، یعنی برای عملیاتی شدن برنامه‌ها بایستی از یک‌طرف مهندسی فرهنگی صورت گیرد و در عین حال از اصول اقتصادی نیز کمک گرفته شود.

اکنون پس از گذشت بیش از چهل و دو سال از جهش سیاسی ملت و کشور ما در سال ۵۷، سال ۹۹ به‌عنوان سال جهش تولید نام‌گذاری شد، جهشی سیاسی، فرهنگی و اجتماعی؛ نیاز مبرم به جهش تولید در عرصه اقتصاد، به‌عنوان لازمه‌های یک جامعه پویا، سرزنده و بالنده به‌شدت احساس می‌شود. بی‌تردید آنچه دغدغه مقام معظم رهبری در سال‌های گذشته در مورد اقتصاد و در مسئله تولید است و دائماً توسط معظم له تکرار می‌شود، یک نیاز حیاتی برای جامعه ما است که باید قبل از هر چیزی برای محقق نمودن این نقشه و راه نجات جامعه در حوزه اقتصادی که کمتر به آن توجه شده است و از آن می‌توان به پایه و اساس تحقق مسئله تولید، اقتصاد و جهش تولید در کشور نام برد، موضوع بسیار مهم «فرهنگ جهش تولید» است. لذا برای موفقیت در حوزه اقتصاد و تحقق فرمایشات مقام معظم رهبری در امر اقتصاد و خصوصاً جهش تولید، باید هر چه بیشتر به مقوله فرهنگ‌سازی و گفتمان‌سازی جهش تولید اهتمام ورزیم.

یکم) تبیین وضع موجود از طریق تجزیه و تحلیل آماری

در کشور ما بیش از ۴۵ دستگاه و سازمان فرهنگی و هنری وجود دارد که وظیفه اصلی آن‌ها کار حوزه فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی است. علاوه بر آن برخی از دستگاه‌ها و سازمان‌ها هستند که در حوزه فرهنگ و مباحث اجتماعی وظیفه دارند مانند وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت آموزش و پرورش. در جدول ذیل به برخی از دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی و هنری اشاره می‌نماییم:

۱. انجمن آثار و مفاخر فرهنگی	۱۰. حوزه هنری
۲. بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (ع)	۱۱. خانه سینما
۳. بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس	۱۲. دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
۴. بنیاد دایره المعارف اسلامی	۱۳. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
۵. بنیاد سعدی	۱۴. نمایندگی سازمان اسلامی، آموزشی، علمی و فرهنگی (آی‌سسکو)
۶. پژوهشکده فرهنگ و هنر و معماری	۱۵. نمایندگی سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)
۷. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	۱۶. سازمان اوقاف و امور خیریه
۸. جامع المصطفی‌العالمیه	
۹. جهاد دانشگاهی	

۱۷. سازمان تبلیغات اسلامی
۱۸. سازمان حج و زیارت
۱۹. سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران
۲۰. سازمان سینمایی
۲۱. سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۲۲. سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
۲۳. سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران
۲۴. سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی
۲۵. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
۲۶. ستاد اقامه نماز
۲۷. شورای عالی انقلاب فرهنگی
۲۸. شورای فرهنگ عمومی
۲۹. شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی
۳۰. فرهنگستان زبان و ادب فارسی
۳۱. فرهنگستان هنر
۳۲. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۳۳. کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی
۳۴. کتابخانه مجلس
۳۵. کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
۳۶. مجمع جهانی اهل بیت
۳۷. مجمع جهانی تقریب مذاهب
۳۸. مرکز خدمات حوزه علمیه
۳۹. مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی
۴۰. مرکز رسیدگی به امور مساجد
۴۱. موسسه آموزشی امام خمینی (ره)
۴۲. موسسه پژوهشی فرهنگ و هنر ارتباطات
۴۳. مؤسسه فرهنگی اکو
۴۴. مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی
۴۵. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

این نهادها و دستگاه‌ها از سطح وزارتخانه تا یک بنیاد و یا کتابخانه هستند که از دولت بودجه می‌گیرند. این دستگاه‌ها و نهادها با چند نوع مخاطب روبرو هستند. مخاطبان اولاً کارکنان آن دستگاه‌ها هستند که قشر زیادی را شامل می‌شوند. ثانیاً مخاطب خاص آن دستگاه که مثلاً مداحان قشر خاص سازمان تبلیغات اسلامی هستند. ثالثاً مخاطب عام. مثلاً نمازگزاران در مساجد قشر عام مرکز رسیدگی به امور مساجد هستند. با این دسته‌بندیسه‌گانه در مورد اقشار مخاطب و مرتبط با این سازمان‌ها و دستگاه‌ها، به نظر می‌رسد که این دستگاه‌ها می‌توانند سه نوع برنامه و کارکرد در مورد شعار «جهش تولید» داشته باشند. ارزیابی میدانی نشان می‌دهد که عمده این دستگاه‌ها فقط با چند برنامه سطحی و غالباً با طرح شعارهایی در زمینه جهش تولید در بنرها و سخنرانی‌ها در این زمینه اقدام جدی انجام نداده‌اند. البته قضاوت دقیق در این زمینه نیاز به بررسی و مطالعه جدی نیاز دارد.

اما آنچه در این زمینه می‌تواند به‌طور جدی عمل کرد که تأثیر محسوس و ماندگار در جهش تولید داشته باشد طراحی یک برنامه نظام‌مند در هر سه سطح مخاطب برای هر دستگاه و نهاد فرهنگی و اجتماعی است. به‌عنوان نمونه سازمان سینمایی بخشی از تولیدات فیلم خود را به این موضوع اختصاص دهد و نیز برای مخاطبان خاص و کارمندان خود بخشی از سیاست‌های جهش تولید را پیاده نماید قطعاً ما در این زمینه افق به اهداف خود نائل می‌شویم.

دوم) عوامل و الزامات مؤثر در ایجاد جهش تولید

۱. فرهنگ؛ همگان موافق‌اند که تا یک موضوع یا مسئله‌ای به دغدغه و نیاز جدی تبدیل نشود، توجه و رویکرد جامعه به خود جلب نمی‌کند، بنابراین تا تولید به یک ارزش فرهنگی و اخلاقی مهم در زندگی روزمره افراد تبدیل نگردد، نمی‌توان انتظار تحول جدی داشت. بنابراین برای اینکه تولید در مسیر یک جهش بزرگ قرار گیرد، اولاً باید نگاه فرهنگی نسبت به آن تغییر کند و تولیدکننده در فرهنگ عمومی موردتوجه قرار گیرد. دوم اینکه فرهنگ کار، نه به‌عنوان یک وظیفه، بلکه به‌عنوان یک فضیلت در جامعه موردتوجه قرار گیرد.

۲. **گفتمان سازی**؛ اشاره کردیم که برای تحقق جهش تولید، باید تولیدکننده جایگاه شایسته فرهنگی خود را پیدا کند. یکی از مهم‌ترین راه‌های وقوع این امر، گفتمان سازی براساس ارزش‌های فرهنگی است. جهش تولید باید به گفتمان غالب در بین تمامی گروه‌ها و اقشار جامعه تبدیل شود و مسئله تولید از طریق گفتمان سازی به دغدغه ملی تبدیل گردد؛ بنابراین تبدیل شدن شعار سال به یک گفتمان در همه اقشار؛ جامعه را به یک عامل پیش‌برنده در جهت تحقق اهداف گفتمانی تبدیل می‌کند.

۳. **برنامه‌ریزی**؛ متأسفانه به نظر می‌رسد، وقتی سال‌ها نام‌گذاری می‌شوند، عده‌ای به جای برنامه‌ریزی که کاری دقیق و مدیریتی است، به فکر چاپ‌پنرهای بزرگ‌تر می‌افتند. تبلیغات امری فرهنگی، لازم و ضروری است اما نباید در آن متوقف شد. واقعیت این است که ما به‌مرور و با اعتقاد به تحقق عینی شعارهای سال، باید به مرحله‌ای برسیم که وقتی اسم سال ۹۹، جهش تولید

گذاشته می‌شود، ملت و دولت خیالشان راحت باشد که در این سال هیچ کمبودی از نظر تولیدات داخلی نخواهیم داشت و از روز اول به دنبال یافتن بازارهای جدیدتر باشند و این نیازمند برنامه‌ریزی با نگرش آینده محور است.

۴. نظارت و ارزیابی دقیق؛ متأسفانه طی چند سال گذشته، در بسیاری موارد ملاحظه شده است که شرکت‌ها و سازمان‌ها، عملکرد سالیانه خود را به صورت یک گزارش و با عنوان شعار سال تنظیم و در قالب عملکرد ویژه خود به مناسبت سال نام‌گذاری شده ارائه می‌دهند؛ اما ارزیابی واقعی نشان می‌دهد که همان اقدامات روتین و سالیانه خود را ارائه داده‌اند. ارزیابی وقتی می‌تواند مثبت تلقی گردد که سازمان‌ها بتوانند برنامه‌های واقعی و عملیاتی متناسب با اهداف تعیین شده ارائه دهند که در آن سیر حرکت، برنامه‌ها و اقدامات، خود را در طول سال همراه با حفظ کیفیت و استانداردهای لازم از نقطه‌ی موجود به نقطه تعیین شده برسانند و اهداف موردنظر تحقق پیدا کرده باشد.

۵. مدیریت مصرف و کیفی سازی تولیدات؛ اسراف در آموزه‌های اسلامی بسیار ناپسند و حرام است. جهش تولید، به دنبال افزایش مصرف نیست، بلکه به منظور برآورده کردن نیازهای مصرفی انسان‌های بیشتر با استفاده از منابع محدود است؛ بنابراین یکی از راه‌های کمک به جهش تولید، یافتن بازارهای بیشتر و استفاده صحیح از تولیدات به منظور تأمین نیازهای داخلی و افزایش صادرات است. واضح است اگر کالایی، بازارهای مصرف بیشتری پیدا کند، خودبه‌خود به سوی تولید بیشتر خواهد رفت. لازمه این فرایند، کیفی سازی محصولات و فرهنگ مصرف صحیح است.

۶- توجه به چالش‌های پیش روی جهش تولید: درک ناصحیح از مفهوم «جهش تولید» و نگاه کوتاه‌مدت به آن از جمله چالش‌های متصور در مسیر تحقق این شعار است؛ فلذا درک صحیح مفهوم این شعار، توأم با نگاهی بلندمدت و عدم

برخورد تشریفاتی و فرمایشی با آن بسیار مهم است. عدم باور به تحقق این هدف از سوی کسانی که باید حرکت در جهت تحقق «جهش تولید» را سیاست‌گذاری و برنامه‌هایی را اجرا کنند می‌تواند یکی از چالش‌های تحقق این شعار به شمار آید. همچنین یکی دیگر از چالش‌های جهش تولید امکان تأمین انتظارات در خصوص «تسهیل روابط اقتصادی خارجی» در شرایط تحریم و نیز وجود چالشی فراگیر و بی‌سابقه همچون کرونا است که بدیهی است در این راستا مأموریت و وظیفه دستگاه دیپلماسی برای پیدا کردن و تسهیل دستیابی تولیدکنندگان به بازارهای منطقه‌ای بسیار مهم خواهد بود.

سوم) تبیین صحیح «فرهنگ کار» اولویت اول «جهش تولید»

«جهش تولید» علاوه بر کمک به تأمین نیازهای داخلی باید زمینه‌ساز توسعه صادرات باشد، بنابراین «جهش تولید» که عامل اصلی تحقق اقتصاد مقاومتی است و اگرچه نیازمند برخورداری از سازوکارهای فرهنگی در سه حوزه تولید، توزیع و مصرف است، اما در حوزه تولید تمرکز بر جهش اقتصادی، اصلاح الگوی مصرف و در حوزه توزیع و مصرف اصلاح فرهنگ صادراتی با هدف کسب منافع و تقویت نفوذ و تأثیرگذاری فرهنگی مورد توجه است. فرهنگ مطلوب «جهش تولید» باید عواملی چون «فرهنگ کار»، فرهنگ زندگی و مصرف، فرهنگ کارآفرینی، سخت‌کوشی، رقابت سالم در فعالیت اقتصادی، تمرکز بر روحیه خودباوری به‌ویژه در مقابل تحریم‌ها، نظام تبلیغات اقتصادی بومی، فرهنگ بهره‌وری بهینه، ارزش‌گذاری و حمایت از ابتکارات و اختراعات، فرهنگ خوداتکایی و خودکفایی و... را مورد توجه قرار دهد. «جهش تولید» که در راستای تقویت ابعاد اقتصاد مقاومتی، استقلال، اقتدار و عزت ایران اسلامی دنبال می‌شود نیازمند عزم ملی، مشارکت همگانی و تمرکز بر منافع ملی است.

با در نظر گرفتن این مهم که در منابع دینی و فرهنگ میهنی ایران اسلامی آموزه‌های غنی در حوزه فرهنگ بهینه و کارآمد تولید وجود دارد و اگرچه تحقق «جهش تولید» مبتنی بر فرهنگ اسلامی مستلزم وجود سیاست‌های فرهنگی و اقتصادی هدایتگر است، اما بیان ابعاد و زوایای فرهنگی برشمرده شده از منظر آموزه‌های اسلامی در تحقق ابعاد فرهنگی شعار سال بسیار تأثیرگذار و رهگشا است.

فرهنگ کار در نگرش اسلامی به دلیل ارزش‌مداری آن از ماهیت، ویژگی‌ها و اهمیتی برخوردار است که تبیین ابعاد آن می‌تواند برای کشور در حوزه‌های سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اقدام بسیار مفید باشد. از طرفی ارتقای اندیشه و پرورش فکری نیروی کار و ارزش‌گذاری صحیح کار و فراهم نمودن محیط مناسب برای حمایت از کار به‌ویژه در عرصه تولید با ویژگی‌های جهادی و جهشی از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر جامعه اسلامی است؛ بنابراین باید به توسعه «فرهنگ کار» بیش‌ازپیش پرداخته شود. توجه به این مهم که رسیدن به سطح مطلوب بهره‌وریدرگرو عناصر آگاه، هوشمند، پرتلاش، خلاق، نوآور، متعهد در چارچوب یک مجموعه منسجم و هم‌افزا در محیط تولید است. این موارد زمانی به نتیجه مطلوب می‌رسد که «فرهنگ کار» ارتقا یابد.

باید توجه کرد که شکل‌دهی «فرهنگ مطلوب کار» بیش از هر چیز به عامل انسانی وابسته است، زیرا انسان توان، انگیزه، اعتقادات و باورهای نهفته‌ای دارد که در صورت فعلیت یافتن آن‌ها در جهت مثبت باعث خلق شگفتی‌هایی می‌شود. تقویت حس تعلق آحاد جامعه به کار، نگرش مثبت به کار، برخورداری از وجدان کاری و... نقطه آغاز کار مؤثر و رسیدن به بهره‌وری و کارایی مطلوب است. وجود «فرهنگ کاری قوی»، مثبت و ارزش‌مدار در جامعه زمینه‌های لازم را برای انگیزه و کیفیت بالا،

همفکری، همدلی، همکاری و هم‌افزایی فراهم می‌کند. کار باعث تقویت شخصیت ویژه انسان در زمینه‌های اعتمادبه‌نفس، هدفمندی، احساس مسئولیت و عزت می‌شود. اسلام سعی و تلاش انسان را سرمایه‌ای برای دستیابی به فضل و نعمت‌های الهی و در حرکت و کار با ایمان و توکل بر خدا می‌داند و جامعه اسلامی بیش‌ازپیش نیازمند شناخت، تبیین و ترویج مبانی اعتقادی کار و ارزش آن حرکت به‌سوی شکوفایی اقتصادی و خودکفایی کشور که یکی از محوری‌ترین ضرورت‌های آن تحقق شعار سال تحت عنوان «جهش تولید» است. می‌بایست با تبیین، تشریح و تبدیل «فرهنگ مطلوب کار» به گفتمان عمومی ادامه یابد، از طرفی «فرهنگ کار» مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و منطبق بر فرهنگ پذیرفته‌شده عمومی باید گرایش‌ها، بینش‌ها و دانش‌های لازم نسبت به کار جهادی را در جامعه گسترش دهد.

مبانی فکری فرهنگ کار

«فرهنگ کار» با نگرش و رویکرد اسلامی مبتنی بر بنیادهایی است که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- نگاه اعتقادی به کار قوی‌ترین پشتوانه تولید و کار بوده و نتایج و برکات زیادی از جمله بهره‌وری حداکثری را در پی خواهد داشت.
- تمرکز بر عدالت اجتماعی در حوزه کار و تولید موجب تقویت وجدان کاری و تقویت انگیزه بیشتر برای کار و تولید می‌شود.
- تناسب کار با استعدادها و ظرفیت‌ها رابطه مستقیمی با شکوفایی استعدادها و ارتقای بهره‌وری دارد.

- وجدان کاری به عنوان عنصر محوری فرهنگ کار باعث نظم در کار، نشاط و تحرک، تلاش و پیگیری بیشتر در عرصه کار و تولید می شود.
 - فرهنگ مطلوب کار بیش از هر عامل دیگری به عامل انسانی وابسته است و انسان بانگیزه، معتقد و باورمند در عرصه کار و تولید شگفتی آفرین است.
 - تقویت حس تعلق آحاد جامعه به کار، تقویت نگرش مثبت به کار، تقویت وجدان کاری باعث بهره‌وری مطلوب و کارایی بیشتر در عرصه تولید می شود.
 - برای تقویت فرهنگ مطلوب کار هم‌فکری، همدلی، همکاری و هم‌افزایی عمومی لازم است.
 - در شرایط کنونی جامعه اسلامی بیش از هر زمانی نیازمند بازشناسی، تبیین و تمرکز بر مبانی اعتقادی کار و تولید مبتنی بر ارزش‌های دینی است.
 - تبدیل فرهنگ مطلوب کار به گفتمان عمومی و ارزش مورد توجه در جامعه می‌تواند «جهش تولید» را محقق کند.
 - نخبگان و مؤثرین جامعه نقش مهمی در گفتمان سازی فرهنگ کار در جامعه برعهده دارند.
- نگاه اعتقادی به کار، تمرکز بر عدالت اجتماعی، وجدان کاری، تقویت حس تعلق آحاد جامعه به کار از ضرورت‌های تقویت «فرهنگ کار مطلوب» در جامعه در راستای تحقق «جهش تولید» است که مؤثرین جامعه و هدایتگران افکار عمومی نقش ویژه‌ای در شکل‌دهی و گفتمان‌سازی این فرهنگ برعهده دارند.

چهارم) سیاست‌های فرهنگی در حوزه جهش تولید

شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال‌های گذشته، دو مصوبه «طرح اصلاح الگوی مصرف در خانواده مصوب جلسه ۶۵۳ مورخه ۳ آذر ۱۳۸۸» و «راهبردها و اقدامات فرهنگی حمایت از کالای ایرانی در سطوح خانواده، جامعه و سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و غیردولتی مصوب جلسه ۸۰۷ مورخه ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷» را در حوزه فرهنگ اقتصادی مصوب کرده است. شورای عالی همچنین در قالب سند نقشه مهندسی فرهنگی نیز توجه جدی و تقریباً جامعی به بسترسازی برای رشد و پیشرفت اقتصادی کشور، داشته است. در نقشه مهندسی فرهنگی کشور سه سطح سیاستی مرتبط با هم تحت عناوین؛ راهبردهای کلان، راهبردهای ملی و اقدامات ملی تعریف شده است. با توجه به اینکه اقدامات ملی خروجی دو سطح راهبردهای کلان و ملی است، اجرای نقشه مستلزم عملیات‌یک‌کردن اقدامات ملی است.

راهبرد کلان ۸، راهبرد اصلی حوزه فرهنگ اقتصادی نقشه در قالب ۲۰ اقدام است، اما ذیل راهبردهای کلان ۵، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳ نقشه مهندسی فرهنگی نیز در قالب ۲۳ اقدام ملی دیگر به بحث فرهنگ اقتصادی و همچنین اقتصاد فرهنگ توجه جدی شده است.

اقدامات ملی حوزه فرهنگ اقتصادی (اقتصاد فرهنگی) و اقتصاد فرهنگ در نقشه مهندسی فرهنگی کشور:

۱. برنامه‌ریزی برای آموزش فقهی حرفه‌ها و مشاغل عمومی به‌عنوان بخشی از آموزش‌های پایه و تخصصی، بسترسازی برای ترویج سبک زندگی اسلامی و فرهنگ صرفه‌جویی

۲. قناعت و مصرف صحیح و بهینه در حوزه‌های انرژی، آب، حمل‌ونقل، دارو، خوراک و پوشاک مبتنی بر آموزه‌های دینی، منافع ملی و توجه به اقشار محروم
۳. برنامه‌ریزی فرهنگی نهادها و دستگاه‌های اقتصادی و فرهنگی برای اشاعه و تبلیغ فرهنگ توکل، قناعت و صرفه‌جویی، مصرف صحیح و احترام به کار و کسب حلال رزق و ثروت حلال و بیت‌المال
۴. تهیه و اجرای برنامه جامع الگوی صحیح مصرف و مقابله با مصرف‌گرایی، اسراف و تجمل‌گرایی
۵. ساخت فیلم و مجموعه تلویزیونی در مورد زندگی کارآفرینان نمونه و تشویق مردم به‌سوی کارآفرینی و تقویت مضامین اسلامی اخلاق و فرهنگ کار و کارآفرینی با بهره‌گیری از ابزارهای رسانه‌ای هنری و آموزشی
۶. برنامه‌ریزی برای آموزش عمومی، گسترش و ترویج روحیه مشارکت و فرهنگ تعاون و رقابت سالم بین مردم در فعالیتهای اقتصادی به‌عنوان یک الگوی ارزشی مبتنی بر اسلام
۷. طراحی و اجرای برنامه‌های فرهنگی و ترویجی لازم برای بسترسازی فرهنگی و تغییر ذهنیت‌ها و باور عمومی جامعه نسبت به ماهیت وظایف دولت و پذیرش اعمال حاکمیت به‌جای اعمال تصدی توسط دولت
۸. برنامه‌ریزی برای تقویت روحیه استقامت و خودباوری ملی در مقابل تهدیدها و تحریم‌های اقتصادی و مجاهدت برای رفع موانع و تحقق اهداف چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴
۹. طراحی و ساماندهی الگوی تبلیغات مستقیم و غیرمستقیم بازرگانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و ملی و ممنوع کردن تبلیغات بازرگانی مبتنی بر فرهنگ غیردینی و غربی

۱۰. تولید و برنامه‌سازی رسانه‌ای برای ترویج فرهنگ مصرف بهینه و نظام توزیع و خدمات پس از فروش محصولات داخلی
۱۱. افزایش فرهنگ بهره‌وری و کیفیت تولید داخلی، معرفی قیمت تمام‌شده به‌عنوان ارزش ملی و ارتقای استانداردهای خدمات پس از فروش و نظام تبلیغات بازرگانی
۱۲. اصلاح نظام تبلیغاتی و رسانه‌ای با رویکرد ترویج مصرف کالاهای تولید داخل
۱۳. شناسایی و ترویج الگوهای اسلامی- ایرانی سخت‌کوشی و ساده‌زیستی از طریق رسانه‌های جمعی به‌ویژه رسانه ملی
۱۴. برنامه‌ریزی برای تقویت فرهنگ سُکر و سپاس‌گذاری و ارتقای احساس رضایت‌مندی عمومی از برخورداری‌های مادی و معنوی از زندگی فردی و اجتماعی متناسب با امکانات و مقدرات
۱۵. شفاف‌سازی اراده حاکمیتی برای مجازات متجاوزان به بیت‌المال و جدیت برخورد با مفسدان اقتصادی
۱۶. ایجاد فرهنگ مبارزه همه‌جانبه و فراگیر با مفساد اقتصادی، رباخواری، ویژه‌خواری (رانتجویی)، امتیازطلبی، تکاثر، سودجویی، احتکار، گران‌فروشی و کم‌فروشی
۱۷. بازنگری و اصلاح قوانین با رویکرد حمایت و پشتیبانی از مصرف بهینه و همراه‌سازی مصرف درست با مشوق‌های اجتماعی و اتخاذ تدابیر محدودکننده اجتماعی برای رفتارهای مسرفانه و مبذرانه
۱۸. طراحی و استقرار نظام ملی نوآوری فرهنگی از طریق:
 - ایجاد هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با تولید و ارائه محصولات فرهنگی و حمایت از مراکز ایده‌پردازی،

تحقیق و توسعه سازمان‌ها و نهادهای تولید، علم و فناوری فعال در ارائه محصولات فرهنگی مطابق با نیازها و مقتضیات روز کشور

□ حمایت از فناوری صنایع و محصولات فرهنگی با تأکید بر حمایت پولی و مالی، تغییر رویه‌های گمرکی مرتبط با صادرات و واردات محصولات فرهنگی و برنامه‌ریزی برای تقویت و گسترش بازارهای داخلی و خارجی محصولات و خدمات فرهنگی کشور.

۱۹. حمایت فرهنگی از ابتکارات، نوآوری‌ها و اختراعات، جهت رساندن به مرحله تولید و رقابت با کالاهای خارجی

۲۰. حمایت فرهنگی و معنوی از طرح‌های موفق و نوآوری‌های عرصه تولید و بهینه‌سازی مصرف و نوآوران

۲۱. اصلاح نظام اعطای تسهیلات، یارانه‌ها، تخفیف‌ها و معافیت‌های مالیاتی منطبق با اهداف و اولویت‌های فرهنگی

۲۲. تدوین و اجرای برنامه حمایت از تولید و عرضه آثار و خدمات فرهنگی مؤثر در گسترش فرهنگ دینی و ملی و ارائه

تسهیلات و معافیت‌های بخش فرهنگ و اختصاص تخفیف ویژه مالیاتی و گمرکی برای دست‌اندرکاران امر فرهنگ

۲۳. برنامه‌ریزی برای احیاء و تقویت فرهنگ نهادهای اقتصادی اسلام و تبیین و ارتقای کارکردهای آن با تأکید بر

وقف، قرض‌الحسنه، خمس، زکات و انفاق و همچنین خیریه‌ها و به‌کارگیری از ظرفیت‌های قانونی، حقوقی، آموزشی،

رسانه‌ای و فرهنگی کشور در راستای آن

۲۴. احیاء فرهنگ و نهادهای اقتصادی اسلام و تبیین و ارتقای کارکردهای آن با تأکید بر وقف، قرض‌الحسنه، خیریه‌ها،

خمس، زکات و انفاق

۲۵. برنامه‌ریزی برای استقرار نظام اقتصادی اسلام در عرصه‌های مختلف به‌ویژه بانکداری اسلامی، تجارت و بازرگانی و مدیریت اسلامی و حمایت از نظریه‌پردازی حوزه و دانشگاه در زمینه تدوین نظریه‌ها و مدل‌های اقتصاد اسلامی
۲۶. ترسیم الگوی حمایت پولی و اعتباری بانکی به‌منظور حمایت از تولید، توزیع و صادرات کالاها و خدمات فرهنگی و هنری و ایجاد تسهیلات و حمایت‌های ویژه برای تهیه مواد اولیه، ماشین‌آلات و تجهیزات موردنیاز صنایع بخش فرهنگ برای نیل به بهبود کیفیت تولیدات و صدور محصولات فرهنگی و هنری در مقیاس‌های جهانی
۲۷. زمینه‌سازی و حمایت مؤثر از تولید محصولات سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و دانش‌افزایی و صادرات آن‌ها و تقویت صنایع داخلی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات
۲۸. طراحی الگوهای فرهنگی تولید و بهره‌برداری از اسباب‌بازی و لوازم‌التحریر مبتنی بر ارزش‌های اسلامی - ایرانی
۲۹. تقویت فرهنگ خوداتکایی و تولیدمحوری روستاها و اصلاح نگرش جامعه به روستا و زندگی روستایی
۳۰. برنامه‌ریزی برای تشویق مصرف بهینه، تولید ملی و ایجاد و گسترش بازارهای محلی در استان‌ها
۳۱. تدوین ضوابط مربوط به استانداردهای فرهنگی در نظام واردات و صادرات و اعمال ممنوعیت ورود محصولات مروج و یا دارای نمادهای ضددینی و خلاف فرهنگ و سبک زندگی اسلامی □ ایرانی
۳۲. تبیین و ترویج چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ و برنامه‌ریزی برای معرفی دستاوردهای اقتصادی، فنی و تکنولوژیک کشور در سطوح و اقصاء مختلف جامعه و حمایت از صادرات محصولات داخلی
۳۳. تدوین و اجرای سند مد و لباس و ترویج پوشش منطبق با آموزه‌های اسلامی و ملی و حمایت از تولید و توزیع آن

و مقابله هوشمند با واردات، تولید و توزیع پوشاک و لباس‌های مبتذل و غیراسلامی

۳۴. تدوین، تصویب و اجرای سند راهبردی توسعه صنعت بازی‌های رایانه‌ای کشور با تأکید بر:

□ تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های کنترل و ارزیابی محتوای بازی‌ها و نظارت بر مصرف و واردات بازی‌های رایانه‌ای

□ -طراحی و ساماندهی ساز و کارهای حمایت از فرایند تولید، تأمین، انتشار و صادرات انواع بازی‌های ویدئویی و رایانه‌ای

۳۵. تدوین و اجرای نظام نظارت و ارزیابی فعالیت‌ها، خدمات و محصولات فرهنگی بین‌المللی بخش‌های دولتی و

غیردولتی جمهوری اسلامی ایران

۳۶. برنامه‌ریزی برای ایجاد بازار و نمانام محصولات پاک فرهنگی اسلامی با مشارکت کشورها و نهادهای اسلامی

۳۷. حمایت از ارتقاء کیفیت و افزایش خدمات و محصولات بومی و همسوی کشورهای مقصد در عرصه‌های پنج‌گانه

(تبلیغی- دینی، رسانه‌ای، محیط مجازی، علمی- آموزشی، فرهنگی □ هنری) برای پیروان مکتب اهل بیت (ع) با

تأکید بر عموم جامعه

۳۸. تقویت اقتصاد هنر و ایجاد نظام حمایت معنوی، اعتباری و مالی از صنایع هنری بومی و ملی مبتنی بر مبانی

اسلامی

۳۹. حمایت و برنامه‌ریزی برای توسعه تولیدات صنایع هنری و افزایش سهم صنایع هنری جمهوری اسلامی ایران در

بازارهای منطقه، جهان اسلام و عرصه بین‌الملل

۴۰. تدوین و اجرای سند و برنامه جامع گردشگری مبتنی بر نقشه مهندسی فرهنگی

۴۱. برنامه‌ریزی برای جذب و گسترش گردشگری خارجی به‌ویژه شیعیان و دیگر مسلمانان در زمینه‌های دینی، زیارتی، درمانی، علمی و فرهنگی به ایران
۴۲. تدوین و اجرای سند ملی وقف و امور خیریه و استقرار نظام مدیریت راهبردی آن با حفظ ماهیت مردمی و مصالح وقف و نیات واقفین، گسترش نهاد وقف و تنوع‌بخشی آن و افزایش سهم وقف و خیریه در توسعه و پشتیبانی امور فرهنگی
۴۳. تقویت عدالت اجتماعی و جلوگیری از توسعه شکاف طبقاتی و افزایش کارکردهای رفاه اجتماعی نهادهای وابسته به‌نظام

پنجم) وضعیت شناسی محیطی روندها و فرآیندهای معطوف به جهش تولید الف) نقاط قوت و ظرفیت‌ها

۱. وجود بیش از ۴۵ دستگاه رسمی و توانمند در جمهوری اسلامی
۲. ظرفیت عظیم رسانه‌ای کشور اعم از صداوسیما، مطبوعات، مجلات و امثال آن‌ها
۳. منظومه فکری امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی در مقوله کار و جهش تولید
۴. جامعه نخبگی کشور
۵. سیستم‌ها و ظرفیت‌های آموزشی و پژوهشی کشور که اگر همت بکنند جهش واقعی رخ خواهد داد

۶. وجود اسناد بالادستی و ظرفیت‌های حقوقی و قانونی کم‌نظیر کشور
۷. انگیزه انقلابی و مدیریت جهادی در قوای مقننه و قضائیه و نیروهای مسلح
۸. احساس نیاز عمومی به مقوله تولید و نقش آن در بهبود وضعیت اشتغال و معیشت مردم
۹. نام‌گذاری سال جاری به جهش تولید و سال گذشته به رونق تولید که می‌توان دستمایه جهش باشد
۱۰. وجود سیاست‌های کلان ابلاغی رهبر معظم انقلاب
۱۱. جمعیت جوانجویای کار

ب) فرصت‌ها

۱. استفاده از فرصت عظیمی که قرآن و سنت معصوم، مبانی دینی و مذهبی و سیره پیشوایان در اختیار کشور قرار می‌دهد. از این طریق می‌توان انگیزه کار و تولید را تقویت نمود.
۲. ارتباط و استقبال ملت‌های مسلمان بالأخص در منطقه برای استفاده از تولیدات جمهوری اسلامی
۳. آمادگی کشورهای محروم در آمریکای لاتین و آفریقا برای استفاده از تولید و سرمایه‌گذاری
۴. گستردگی و تکثر همسایگان برای صادرات و بازاریابی
۵. تشابه فرهنگی و زبانی و اجتماعی و تاریخی همسایگان
۶. بهره‌گیری از اقبال دیگر ملت‌ها به غذای حلال و امثال آن

ج) ضعف‌ها، موانع و چالش‌های پیشروی گفتمان سازی جهش تولید

۱. ضعف و یا کمبود انگیزه در بهره‌گیری از ابعاد مختلف هنر (سینما، تئاتر، نقاشی، شعر) جهت کمک به گفتمان‌شناسی
۲. عدم همراهی بخشی از جامعه به‌ویژه در بین نخبگان و صاحبان سرمایه به جهت نداشتن برداشتی درست از جهش تولید
۳. عدم همراهی بخشی از فعالان و اجزاء سیستم اقتصادی کشور که نبض اقتصاد در دست آن‌ها است و از وضعیت کنونی منتفع هستند و مخالف هر نوع تغییر و تحولی در اقتصاد، می‌باشند.
۴. وجود نخبگان اثرگذار در عرصه سیاسی و اجتماعی که گسست فکری و معرفتی با نظام دارند و دچار نوعی خودباختگی نسبت به غرب بوده و قائل به نظریه وابستگی متقابل در دنیا و هضم شدن در جهانی شدن، هستند.
۵. عدم اعتقاد و باور برخی از مسئولین (که تکلیف اصلی بر عهده آن‌ها است) به دلیل نگاه برون‌گرا برای حل مشکلات به‌جای تکیه بر ظرفیت‌های درونی
۶. عدم همراهی بخشی از جامعه فرهنگی و رسانه‌ای کشور با گفتمان‌شناسی جهش تولید
۷. گسست‌های اجتماعی و ضعف انسجام ملی که متأثر از آسیب‌های اجتماعی و یا تبعات تحولات اخیر در سطح کشور و جهان هستند.
۸. سیاسی شدن موضوع گفتمان جهش تولید

۹. نفوذ فرهنگ رفاه‌زدگی، تجمل‌گرایی و مصرف‌زدگی

۱۰. کاهش و افت روحیه جهادی

۱۱. احساس ناامنی در سرمایه‌گذاری

۱۲. انفعال مسئولین در مواجهه با چالش‌های سیاسی □ اجتماعی

۱۳. ابهام معنایی جهش تولید

۱۴. بی‌اعتنایی فعالان سیاسی به جهش تولید در سایه پرداختن به موضوعاتی همچون دلالی و ... در شرایط کرونایی کشور

د) تهدیدها

۱. تحریم‌ها و فشارهای دولت آمریکا و هم‌پیمانان آن

۲. تبلیغات منفی رسانه‌های خارجی علیه جهش تولید

۳. جنگ نرم، عملیات روانی و جنگ شناختی دشمن

ششم) گفتمان سازی ابر راهبرد جهش تولید

گفتمان سازی راهبردی بی‌بدیل برای تحقق جهش تولید است. باید ابتدا در سطح نخبگان و سپس در سطح سرمایه‌گذاران

و فعالان اقتصادی و درنهایت در سطح عمومی مردم گفتمان سازی شود تا جهش تولید به باور و عزم عمومی تبدیل شده و اجماع ملی در این زمینه شکل بگیرد. در این زمینه چند محور مهم قابل توجه خواهد بود:

الف) اصول گفتمان سازی جهش تولید

۱ - دوری از رفتارهای دستوری و کنش‌های مبتنی بر اجبار

گفتمان سازی، مثل هر امر دیگری، اصولی دارد. یکی از مهم‌ترین آن، دوری از رفتارهای دستوری و کنش‌های مبتنی بر اجبار است. مقام معظم رهبری تأکید می‌فرمایند؛ نباید تصور کرد که با صدور چند بخشنامه می‌توان گفتمان سازی کرد. به عبارت دیگر، در انجام این مهم، باید مبتنی بر «اقناع فطری افراد» عمل کنیم و از اعمال نظر پرهیز نماییم. وجود روش‌ها و برخوردهای مدیریتی و سیاسی، به جای روش‌های فرهنگی در این امر، نشان‌دهنده‌ی عدم درک فعالان این حوزه است.

۲ - رعایت اصل «مأمور به تکلیف» بودن به جای اصل «مأمور به نتیجه»

یکی دیگر از اصول گفتمان سازی، رعایت اصل «مأمور به تکلیف» بودن به جای اصل «مأمور به نتیجه» بودن است؛ یعنی اگر تصور شود که در فرآیند گفتمان سازی می‌توان همواره با پیش‌بینی جلو رفت و توقع داشت که همه‌ی برنامه‌ها، به اهداف از پیش تعیین شده برسند، سر آخر به دام پراگماتیسم (عمل‌گرایی)، دوری از کیفیت گفتمان سازی و تبدیل شدن این طرح به یک کلیشه‌ی از پیش شکست خورده، خواهیم افتاد. «بیان سلالاری» و «توجه صرف به آمار» در فعالیت‌های فرهنگی -

به‌عنوان هسته‌ی اصلی گفتمان سازی - یکی از نشانه‌های نتیجه‌گرا بودن محسوب می‌شود که در دیدار هیئت دولت با رهبر انقلاب در سال ۹۰، موردانتقاد ایشان هم قرار گرفته بود.

۳ - «پروسه محور» دانستنی یا «فرآیندی بودن» امر گفتمان سازی

اصل دیگری که در این‌بین مهم است، «پروسه محور» دانستن یا «فرآیندی بودن» امر گفتمان سازی است. مقام معظم رهبری در جمع فعالان طرح الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی می‌فرمایند؛ «نباید تصور شود گفتمان سازی مثل ساخت یک بناست و هر چه تعداد کارگران و مقدار مصالح ساختمانی بیشتر باشد، پروژه‌ی مدنظر ما سریع‌تر جلو می‌رود و ما نتیجه‌ی کار را در بازه‌ی زمانی اندکی مشاهده خواهیم کرد، خیر، گفتمان سازی این‌گونه نیست.»
بنابراین نباید تصور کرد که گفتمان سازی در جهش تولید در یک مقطع کوتاه و مشخص به اهدافش برسد؛ زیرا این امر مثل هر پدیده‌ی گفتمانی دیگری، زمان‌بر است و باید در یک «فرآیند تاریخی» آن را دید.

۴ - مخاطب محوری

اصل دیگر در گفتمان سازی مخاطب محوری است. در هر جامعه‌ای، می‌توان سه بخش مدیریتی، نخبگانی و توده‌ای را از هم تفکیک کرد. هرچند این سه بخش دارای اشتراکاتی هستند، اما تفاوت‌هایی هم دارند که همین تفاوت‌ها باعث تمایز ایشان از هم می‌شود. از مهم‌ترین تمایزات موجود در بین این سه قشر، تمایز در روش درک واقعیت‌ها و رفتار مبتنی بر آن‌هاست. با این

توضیح که در بخش مدیریتی جامعه، مجموعه‌ای از سلسله‌مراتب و دستورالعمل‌ها وجود دارد و هر سطح مدیریتی، مبتنی بر قانون بالادستی (قانون بالادستی به‌مثابه‌ی الگوی رفتار منتج از واقعیت درک شده) عمل می‌کند. اما در بخش نخبگانی جامعه، منطق دیگری را اقتضا دارد؛ منطقی که مبتنی بر اقناع منطقی و استدلالی فرد نخبه است. به‌عبارت‌دیگر، در بخش نخبگانی جامعه، فرد نخبه با یک سلسله فعالیت‌های استدلالی و عقلی محض، دست به درک واقعیت‌های موجود می‌زند و مبتنی بر همین نوع از درک، رفتار می‌کند؛ یعنی برخلاف منطق موجود در حوزه‌ی سیاسی و مدیریتی جامعه، شما با یک مسیر یک‌طرفه و عمودی انتقال اطلاعات و ارزش‌ها روبه‌رو نیستید. در اینجا فرد نخبه، خودش دست به درک واقعیت می‌زند، اما بر اساس استدلال عقلی و نتایج منطقی. اما اوضاع در بدنه‌ی جامعه که مخاطب اصلی گفتمان سازی کاملاً فرق دارد. برخلاف حوزه‌ی مدیریتی و نخبگانی نه مبتنی بر دستورالعمل و بخشنامه و اعمال نظر است و نه بر اساس اقناع فکری و استدلالی است، بلکه منطق موجود در این حوزه، مبتنی بر «اقناع فطری» انسان‌هاست. اقناعی که چندان وابسته به استدلال و سلسله‌مراتب عقلی نیست (البته در زیربنای خود کاملاً به آن وابسته است)، بلکه مبتنی بر برانگیختن حساسیت‌های فطری جامعه است و شدیداً به مقوله‌ی هنر پهلوی می‌زند.

۵ - ابتناء به ارزش‌های اسلامی و فطری

هسته‌ی اصلی گفتمان سازی، فعالیت‌های فرهنگی بلندمدت و متنوع است. در قالب فعالیت‌های فرهنگی، به‌ویژه فعالیت‌های

هنری، می‌توان با حجم انبوهی از مخاطب در ارتباط بود و روی آن‌ها تأثیرات تربیتی عمیقی گذاشت؛ اما در این بین، باید توجه داشت که هنر مدرن غربی، به علت دوری از ارزش‌های فطری و با سوءاستفاده از «محرک‌های حسی و جنسی» به جای «ارزش‌های فطری»، در تلاش است تا روش افنای موجود در گفتمان سازی را قلب کند و با تأثیرات ناخواسته بر روی ناخودآگاه مخاطبان، ایشان را به سمت اهداف مدنظرش سوق دهد. در نتیجه لازم است تا هنرمندان و نیروهای فرهنگی انقلابی، غیرت سازی لازم را انجام دهند و به این نکته توجه کنند که برای تحقق گفتمان جهش تولید، مجاز به سوءاستفاده از جنس و سوءاستفاده از هنر مدرن غربی نیستند؛ زیرا طبق ارزش‌های اسلامی، هدف وسیله را توجیه نمی‌کند.

ب) ابزارهای گفتمان سازی جهش تولید

۱. هنر و ادبیات به‌عنوان مؤثرترین ابزار گفتمان سازی جهش تولید
۲. نهاد خانواده به‌عنوان اصلی‌ترین کانون گفتمان سازی جهش تولید
۳. نظام تعلیم و تربیت و مراکز آموزشی (رسمی و غیررسمی)
۴. رسانه‌های مکتوب و مجازی
۵. شبکه‌های اجتماعی
۶. مبلغین و صاحبان تریبون (نمازهای جمعه، مساجد، هیئت‌های مذهبی و ...)
۷. نخبگان و شخصیت‌های مرجع

۸. مدل‌ها، نمادها و الگوها
۹. ابزارها و فن‌آوری‌های نوین
۱۰. نهادهای فرهنگی
۱۱. تشکلهای مردمی (سازمان‌های مردم‌نهاد فرهنگی)
۱۲. روش چهره به چهره و رسانه شفاهی مردمی
۱۳. قوانین (ایجابی و سلبی)
۱۴. سیستم‌ها و نظامات اداری و حاکمیتی
۱۵. کنترل و نظارت (نظارت حاکمیتی □ نظارت اجتماعی)
۱۶. سیستم تولید و توزیع انبوه محصولات فرهنگی

ج) راهکارهای گفتمان سازی جهش تولید

۱. مفهوم‌سازی و ادبیات سازی و تبدیل آن به یک جریان مؤثر فرهنگی در جامعه
۲. افناعت‌سازی افکار عمومی و تبدیل جهش تولید به یک هنجار و ارزش و ایجاد فضای مطالبه‌گری نخبگی و عمومی در جامعه
۳. اطمینان‌بخشی به مردم از موفقیت‌ها و دستاوردهای جهش تولید در راستای عدالت اجتماعی، بهبود رفاه عمومی و

معیشت جامعه

۴. ظرفیت‌سازی برای توسعه مشارکت‌های مردمی و نظارت‌های همگانی
۵. توانمندسازی ظرفیت‌های منابع انسانی
۶. مدل‌سازی، نهادسازی، الگوسازی و ذائقه‌سازی در جامعه

د) اقدامات راهبردی برای گفتمان‌سازی جهش تولید

۱. تهیه نقشه راه جامع گفتمان‌سازی
۲. تهیه پیوست فرهنگی برای تمامی طرح‌های جهش تولید
۳. تشکیل جبهه واحد فرهنگی در جامعه برای تبیین، ترویج و فرهنگ‌سازی در خصوص جهش تولید
۴. تشکیل جبهه واحد رسانه‌ای و هم‌افزایی بین آن‌ها
۵. تعامل هدفمند و مستمر نهادهای فرهنگی با شورای عالی انقلاب فرهنگی و کمک به تهیه پیوست فرهنگی لازم و مطالبه‌گری از این نهاد عالی فرهنگی برای برنامه‌ریزی و توجه ویژه به مقوله فرهنگ‌سازی و گفتمان‌سازی در جهش تولید
۶. تولید مفاهیم، گزاره‌ها و ادبیات متناسب با جهش تولید
۷. تبیین، تحلیل و توزیع گسترده مفاهیم، گزاره‌ها و ادبیات تولیدی

۸. سامان‌دهی خرده‌گفتمان‌های ذیل‌گفتمان جهش تولید
۹. مهار، کنترل و به‌چالش کشیدن گفتمان‌های رقیب گفتمان جهش تولید
۱۰. ایجاد سؤال‌های مناسب، اصلی کردن آن‌ها و حذف سؤالات فرعی از ذهنیت جامعه و پاسخ‌گویی به‌موقع و به‌هنگام نسبت به سؤالات و شبهات مطروحه پیرامون جهش تولید و تولید پاسخ‌های جدید برای سؤال‌های قدیمی رسوب‌کرده در ذهن جامعه مثل تبعیض، عدالت اجتماعی و ...
۱۱. نفی اشرافی‌گری و تبلیغ سبک زندگی ایرانی - اسلامی
۱۲. سامان‌دهی ظرفیت‌های موجود و تولید ظرفیت‌های جدید
۱۳. بهره‌گیری از ظرفیت‌های مراکز علمی و آموزشی
۱۴. شاخص و استانداردسازی و بازخوردگیری اقدامات انجام‌شده و پایش و هدایت مستمر آن
۱۵. شناسایی و بهره‌گیری از فرصت‌های داخلی و خارجی ایجادشده در راستای کمک به تحقق جهش تولید
۱۶. معرفی الگوهای عینی و عملی موفق (در تولید، مصرف، سبک زندگی و ...)
۱۷. استفاده از روش‌های استدلال منطقی، اخلاقی، عاطفی و رفتارهای عینی به‌تناسب مخاطبین
۱۸. بهره‌گیری از تجربیات کشورهای دیگر و بررسی تطبیقی آن‌ها
۱۹. بهره‌گیری از الگوها نمونه‌های تاریخی و مناسبتی داخلی و پیشرفت‌های علمی در سال‌های گذشته
۲۰. رفع قوانین و سیاست‌گذاری‌های متعارض (تنقیح قوانین، تصویب قوانین جدید در تعامل با مجلس و حذف قوانین

سرعت‌گیر) و اصلاح فرآیندهای پیچیده منشأ طولانی شدن انجام امور.

۲۱. اصلاح ساختار و اولویت بخشیدن به رفع موانع تولید خصوصاً در بخش خصوصی (اعم از موانع بانکی، مالیاتی، بیمه‌ای، حمل‌ونقل و فروش) و حمایت کامل از تولیدکنندگان و صنایع وابسته و جلوگیری از ورود کالای قاچاق به کشور.

۲۲. ایجاد نهضت ملی مصرف کالای ایرانی باکیفیت توسط اصناف و آحاد ملت و جلوگیری از ورود هرگونه کالای مشابه ایرانی.

۲۳. استفاده از سیاست‌های پولی و مالی لازم و ایجاد نظام تأمین مالی نو در جهت دستیابی به «جهش تولید»

۲۴. ادامه سیاست‌های حمایتی از بازار سرمایه کشور چراکه از کانال بازار شفاف سرمایه، نقدینگی سرگردان در بازار جمع‌آوری و به‌صورت مستقیم به سمت بنگاه‌های تولیدی یا غیرمستقیم در قالب تسهیلات از سوی بانک‌ها به سمت تولید هدایت می‌شود.

۲۵. جهش در تعمیق ساخت داخل کالاها، مواد اولیه و واسطه‌ای موردنیاز با توجه به سهم قابل توجه آن در تولید و در صورت عدم امکان، تأمین فوری و بی‌کم‌وکاست و کاست آن از طریق واردات

هفتم) راه‌حل‌ها و راهکارهای جهش تولید و مطالبه‌گری آن

بسیج اساتید با مطالبه‌گری و نیز ارائه راه‌حل علمی در موضوعات مختلف مرتبط با فرهنگ‌سازی و گفتمان‌سازی جهش

تولید می‌تواند کمک بسیار مناسبی به کشور نماید. از جمله مطالبه از شورای عالی انقلاب فرهنگی برای تنظیم و طراحی سیاست‌های فرهنگی و علمی جهش تولید، تقسیم کار ملی و ایجاد هماهنگی و هم‌افزایی میان مجموعه‌های فوق و با بسترسازی برای اصلاح فرهنگ کار، زندگی و مصرف، زمینه‌های جهش تولید را در کنار دستگاه‌های تنظیم‌گر سیاست‌های اقتصادی و به‌صورت هم‌افزا با آن‌ها در نیل به اهداف بیانیه گام دوم انقلاب فراهم کند.

در عرصه فرهنگی اقتصادی این نام‌گذاری‌ها باعث شده که کشورمان در حوزه تولید داخلی به‌طور فزاینده‌ای رشد یابد. موضوع تولید برای بسیاری امروز دغدغه و اولویت نخستین شده است اما در خصوص «جهش تولید» که امسال رهبر معظم انقلاب نام سال را مزین به این موضوع کرده‌اند، لوازم و ملزوماتی نیاز است:

۱. مردم محور ساختن اقتصاد

پایه اصلی اقتصاد مقاومتی که رهبر معظم انقلاب چندین سال است به آن اشاره می‌کنند مردم هستند. در این عرصه بایستی در رشد و پرورش نیروی انسانی ماهر و مسئولیت‌پذیر کوشا بود. در این زمینه نیروی انسانی بایستی قبل از ورود به حوزه کار آموزش لازم را بر اساس متد پیشرفته صنعت و بازار پشت سر گذارد. جهش تولید نیز در ابتدا نیازمند نیروی کار حرفه‌ای و کارکشته است. در این زمینه بایستی از فرهنگ غلط متوسل شدن به کار حکومتی و دولتی نیز جلوگیری شود و سرمایه‌گذاری خصوصی را نیز برای اعطای مسئولیت اقتصاد کشور به مردم تقویت کرد. رهبر معظم انقلاب در این راستا می‌فرمایند: «اقتصادی که به‌عنوان اقتصاد مقاومتی مطرح می‌شود، مردم بنیاد است؛ یعنی بر محور دولت نیست و اقتصاد

دولتی نیست، اقتصاد مردمی است؛ بازاده‌ی مردم، سرمایه‌ی مردم و حضور مردم تحقق پیدا می‌کند.»

۲. ایده محور کردن اقتصاد

اگر نگاهی به نظام سرمایه‌داری غرب بیندازیم متوجه می‌شویم که اقتصاد کشورهای غربی تنها بر اصل و محور سرمایه‌گذاری نمی‌چرخد. بسیاری از شرکت‌های غول جهان از جمله ماکروسافت، اپل، فیس‌بوک، گوگل و ... بر اساس یک ایده شکل گرفته‌اند و با پرورش این ایده و عملیاتی کردن آن کم‌کم با استقبال مردم روبرو شده و امروز جزو لاینفک زندگی بشر در جای‌جای جهان هستند و هرروز با تولید ایده‌ای دیگر این چرخه به‌طور مداوم استمرار یافته و سرمایه‌عظیمی را به جیب صاحبان این ایده‌ها سرازیر می‌کند.

۳. ترمیم ساختار اقتصادی کشور

بانک‌ها از جمله اصلی‌ترین نهادهای ساختار اقتصادی کشورها هستند. بانک‌ها وظیفه جمع‌آوری نقدینگی و سرمایه‌گذاری و کمک به تولید و تنظیم بازار پولی و مالی را دارند. اگر بانک‌ها به بیماری خود منفعت‌گرایی دچار شوند و ریسک‌پذیری خود را برای کمک به تولیدات بزرگ و کوچک کنار بگذارند و خساست به خرج دهند، قطعاً اقتصاد کشور دچار مشکل می‌شود. در این حوزه بانک‌ها بایستی از بنگاهداری خودداری کنند و خود مولد و سرمایه‌گذار تولید باشند. در شهریور ۹۷ رهبر معظم انقلاب مجدداً در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت به مناسبت هفته دولت از ادامه بنگاهداری بانک‌ها انتقاد کردند و

گفتند: «بانک غلط می‌کند، بنگاهداری می‌کند.»

۴. کمک به بنگاه‌ها و صنایع کوچک

اگر نگاهی به رشد و توسعه کشورهایمانند چین که امروزه در صدر اقتصادهای جهان قرار دارد بیندازیم، متوجه رشد اقتصادی این‌ها از طریق رشد و توسعه بنگاه‌ها و صنایع کوچک می‌شویم. استفاده از نیروی انسانی ارزشمند و پرتلاش از جمله مشخصه‌های اقتصادی کشورهای جنوب شرق آسیاست. در همین راستا بارها رهبر معظم انقلاب رهبر انقلاب نگاه ویژه دولت به بنگاه‌های متوسط و کوچک را خواستار شدند و بیان کرده‌اند: «این نگاه ویژه، رکن اصلی در اقتصاد مقاومتی است که همه مسئولان آن را پسندیده‌اند و قول اجرا داده‌اند که البته کارهایی هم شده است.»

۵. ترمیم فرهنگ اقتصادی کشور

همان‌طور که مطرح شد رهبر معظم انقلاب با اهتمام ویژه‌ای که در امر تولید و نام‌گذاری سال‌ها به این موضوع دارند در امر ایجاد یک فرهنگ اقتصادی تولید محور حرکت بزرگی را شروع کردند. در این راستا همیشه نخبگان که پلی میان حاکمیت و مردم هستند بایستی در تبیین و فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن بیشتر این موضوع کوشا باشند. در همین راستا رهبر معظم انقلاب با تأکید بر روی اقتصاد دانش‌محور بیان داشتند: «امروز شرایط کشور از لحاظ پیشرفت‌های علمی به گونه‌ای است که می‌توانیم رسیدن به اقتصاد دانش‌بنیان را با بلندپروازی، جزو اهداف خود قرار دهیم.» حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تأکید کردند:

«اقتصاد دانش‌بنیان از مهم‌ترین زیرساخت‌های اقتصادی هر کشور است و اگر این موضوع مورد توجه جدی قرار گیرد، قطعاً چرخه علم تا ثروت تکمیل خواهد شد.»

۶. شناسایی بازارهای خارجی دور و اطراف

با نگاهی ساده به کشورهای اطراف مانند، عراق، افغانستان، پاکستان، روسیه، ارمنستان و ... که بعضاً از جمله کشورهای همسایه ایران هستند و حمل‌ونقل کالا به این کشورها آسان است نشان می‌دهد که چه بازاری در اختیار ایران است و تنها با شناسایی نیازهای این بازارها می‌توان سهم عمده‌ای از کالاهای مورد نیاز و بازار مصرف این کشورها را از آن خودمان کنیم. از این روست که رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «اقتصاد مقاومتی درون‌زا است، اما برون‌گرا است؛ با اقتصادهای جهانی تعامل دارد، با اقتصادهای کشورهای دیگر با قدرت مواجه می‌شود؛ بنابراین درون‌زا است، اما درون‌گرا نیست.» به نظر می‌رسد که در این عرصه بایستی خصوصاً دیپلماسی تجاری فعال شود.

۷. تقویت، افزایش و هدفمند ساختن نظارت همه‌جانبه و قاطع

نظارت رکن اساسی در جهش تولید است. همه دستگاه‌های نظارتی باید اهتمام بیشتری به روندها و سازوکارهای مربوط به جهش تولید داشته باشند. خود دستگاه‌های اجرایی و متولی هم بر روند تحقق شعار سال نظارت مستمر و مؤثر داشته باشند.

۸. استفاده حداکثری از ظرفیت هنر و کارهای هنری

هنر باعث جذابیت و فرهنگ‌سازی سیاست‌ها و رویکردهای مربوط به جهش تولید خواهد بود. کار هنری موجب اقناع و برانگیختگی مردم و تولیدکننده و توزیع‌کننده و مصرف‌کننده می‌گردد. استفاده از ابزارها، شیوه‌ها و جذابیت‌های هنری از اهمیت و اولویت ویژه‌ای برخوردار است.

۹. بسیج رسانه‌ای و نهضت اطلاع‌رسانی

همه رسانه‌ها باید به‌صورت قرارگاهی در این زمینه عمل کنند. آنان لازم است وظیفه خود را در قبال جهش تولید به‌درستی شناخته بااحساس مسئولیت نقش خود را به‌خوبی ایفا نمایند.

۱۰. مطالبه‌گری عمومی

اکنون بیش از هرزمانی باید نهضت مطالبه‌گری قانونی و صحیح از سوی آحاد مردم بالأخص نخبگان و اهالی رسانه شکل بگیرد و همه در این زمینه احساس مسئولیت کنند. البته مطالبه‌گری باید به‌گونه‌ای باشد که اولاً تبدیل به سیاه‌نمایی نشود و ثانیاً زمینه سوءاستفاده دشمنان را فراهم نسازد و ثالثاً سازنده و هدفمند باشد.

والعاقبه للمتقين

بسته سیاستی جهش تولید در حوزه علم و فناوری

چالش‌ها و راهکارهای^۱

پیرو نام‌گذاری سال ۱۳۹۹ از سوی مقام معظم رهبری با عنوان جهش تولید و تأکید ایشان بر ایجاد تغییر محسوس در زندگی آحاد مردم و همچنین مصوبات قرارگاه جنبش استادی سازمان بسیج اساتید مبنی بر تهیه بسته سیاستی تحقق شعار سال، کمیته علم و فناوری مبادرت به تهیه بسته پیشنهادی سیاستی جهش تولید نموده است. گزارش‌های موجود در مرکز پژوهش‌های مجلس، کمیسیون ویژه جهش تولید، موسسه مطالعات بازرگانی، اتاق بازرگانی ایران و اتاق استان‌ها و دیدگاه اساتید ارجمند همراه در کمیته، دست‌مایه تهیه و تدوین این بسته گردیده است.

وضعیت نامطلوب نظام تولید و محیط نامساعد کسب‌وکار، موجب شده است انگیزه کافی برای ورود به بخش تولید در کشور (اعم از صنعت، معدن و کشاورزی) وجود نداشته باشد، در این شرایط است که بازارهای مربوط به سوداگری، واسطه‌گری و سرمایه‌گذاری در طلا و ارز با هجوم مواجه می‌شوند و نقدینگی به سمت این بازارها سوق پیدا می‌کند. سرمایه‌گذاری نامطلوب در بخش تولید (صنعتی و کشاورزی) (در کشور، که از یک‌سو برآمده از سیاست‌های نادرست در سطح اقتصاد کلان) نرخ ارز، نرخ سود، کنترل تورم، کسری بودجه و... و از سوی دیگر برآمده از نبود الگو و سیاست درست صنعتی و تولیدی است، موجب

۱. کمیته علم و فناوری قرارگاه جهش تولید سازمان بسیج اساتید کشور. رئیس کمیته و ناظر علمی دکتر ساسان شاه ویسی

شده است فضایی به وجود بیاید که سرمایه‌گذاران انگیزه کافی را برای ورود به این حوزه نداشته باشند. این بسته مبانی نظری و مفهوم جهش تولید و مختصات اقتصادی ایران و (جهان) در شروع سال جهش تولید و آسیب‌شناسی برنامه‌های رونق تولید و فرصت جهت دستیابی به جهش اقتصادی و تولیدی و در انتها به محرک‌ها، پیشران‌ها و رؤس برنامه جهش تولید می‌پردازد و البته به جهت تسریع در تدوین بسته ورود به چرخه‌های معیوب ساختاری و سنواتی را صرفاً در اسناد پشتیبان رصد و پایش می‌نماید.

ارائه راهکارها و پیشنهادها، سیاستی، کوتاه‌مدت که قابلیت اجرایی و عملیاتی شدن آن در سال جاری وجود داشته باشد متمرکز می‌گردد. راهکارها و اقدامات راهبردی و عملیاتی در این گزارش در محورهای حوزه محیط کسب‌وکار، حوزه پولی، بانکی و ارزی، حوزه بازرگانی و حوزه اقتصاد کلان و برنامه‌ریزی دسته‌بندی شده است و در انتهای گزارش نیز سرفصل راهکارها به همراه مبانی قانونی و دستگاه متولی جهت پیگیری و اجرا مشخص شده است.

الف. مبانی نظری و مفهوم جهش تولید (جهش اقتصادی) Economic Catch up اول - تعاریف

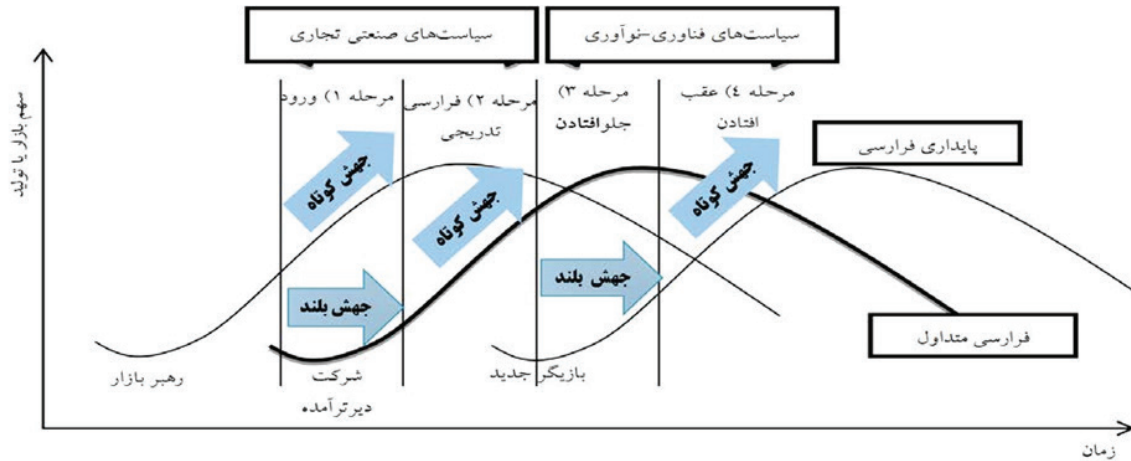
- به‌طور خلاصه جهش تولید در چارچوب جهش اقتصادی قابل تبیین است. جهش تولید به معنای شیفت تابع تولید و به تبع آن جهش کلیه عوامل مشتمل بر سرمایه، نیروی کار، بهره‌وری و فناوری است.
- در ادبیات سیاست‌گذاری اقتصادی و صنعتی، جهش اقتصادی فرایندی است که کشورهای در حال توسعه از تله درآمد

متوسط گذر کرده و با شناسایی و تحریک پیشران‌های توسعه صنعتی، درآمد سرانه و قابلیت‌های فناورانه خود را با کشورهای توسعه یافته کاهش می‌دهند.

در تحلیل ترمینولوژی جهش کلی (جهش اقتصادی) با برداشت مفهومی از نظریه‌های رشد و توسعه در اقتصاد، می‌توان جهش را به‌عنوان یک تغییر کمی سریع و پرشتاب در تولید ناخالص داخلی یا GDP تفسیر کرد که هدف غایی آن دستیابی به رشد پایدار و یکنواخت و توسعه است. همچنین جهش تولید را می‌توان ایجاد شتاب در تحقق رونق تولید با بهره‌گیری بهینه از امکانات و پتانسیل‌های محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و با مشارکت و هماهنگی کلیه نهادها و اشخاص مرتبط جهت ایجاد رونق اقتصادی و اجتماعی پایدار تا سطحی که کشور را به‌عنوان یک کشور قوی مطرح سازد تعریف کرد.

دوم - انواع جهش‌های تولیدی

- جهش بلند (بین بخشی)، تغییر ساختار اقتصاد و ورود به حوزه‌های جدید تولید؛
 - جهش کوتاه (درون بخشی)، حرکت در بین نسل‌های فناوری و توسعه زنجیره ارزش در یک بخش.
- همانطور که در شکل (۱) نشان داده شده است کشورها در مسیر جهش اقتصادی و تولیدی نیازمند طیفی از سیاست‌های صنعتی، تجاری، فناوری و نوآوری هستند. از این‌رو، موضوع یکپارچه کردن و هماهنگ کردن این سیاست‌ها نیز بسیار حائز اهمیت است.

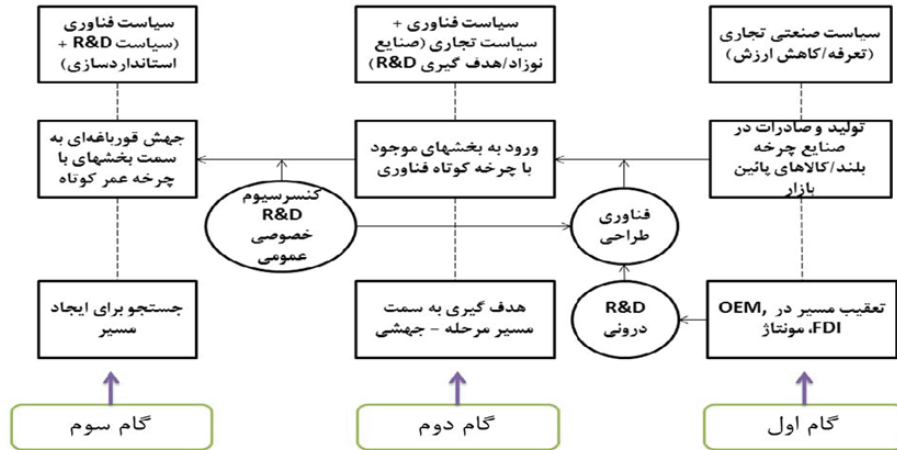

شکل ۱- تغییر پارادایم سیاستی در مسیر جهش تولید

سوم - الزامات: استفاده بهینه و توأمان سه پنجره فرصت

- هماهنگی نهادی
- تحریک تقاضا
- فناوری‌های نوین

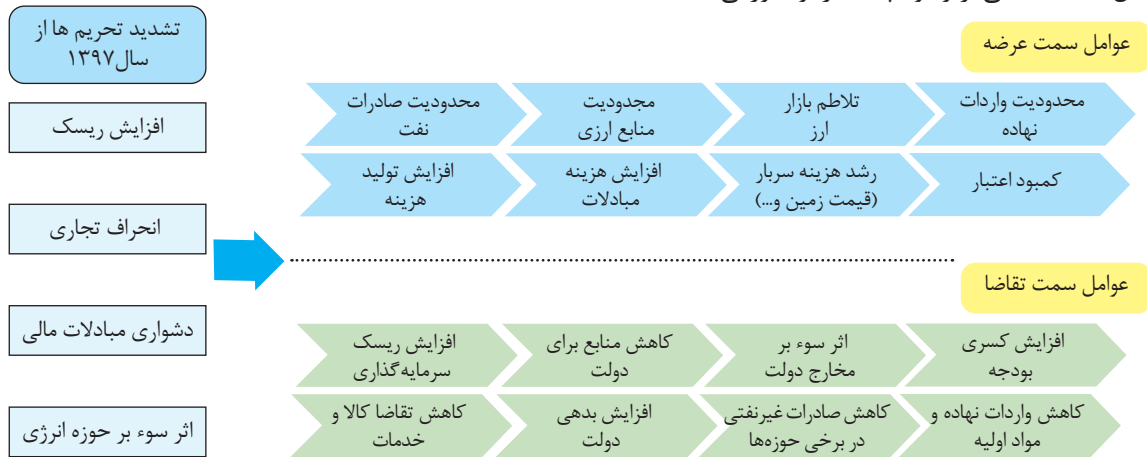
□ برای تحقق این امر، مجموعه‌ای از ابزارهای سیاستی هدفمند و هماهنگ در سطوح اقتصاد کلان، صنعت، تجارت و فناوری به کار گرفته می‌شود تا هدایت جریان سرمایه و نقدینگی به سمت پیش‌ران‌های تولید (با ارزش افزوده بالا) تسهیل شود. در این چارچوب هدف‌گیری (Targeting) و انتخاب مسیر جهش (catch up Path) انتخاب رشته‌های فعالیت‌های اولویت‌دار و پیش‌ران (مورد تأکید است).

شکل ۲- گام‌های نوین دستیابی به جهش تولید

ب. مختصات اقتصادی ایران و (جهان) در شروع سال جهش تولید

• به‌طور کلی، شعار جهش تولید در شرایطی ابلاغ شده است که اقتصاد جهان در آستانه یکی از عمیق‌ترین و طولانی‌ترین شرایط رکودی (احتمالاً عمیق‌تر و گسترده‌تر از رکود ۲۰۰۷ میلادی) قرار دارد. وضعیت متغیرهای اصلی اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۸ حاکی از وجود پدیده رکود تورمی است.

شکل ۳- جزئیات تأثیرپذیری دو طرف عرضه و تقاضای اقتصاد ایران در شرایط تشدید تحریم‌ها

• به‌طور خلاصه موانع پیش روی جهش تولید در اقتصاد ایران شامل رکود اقتصادی (رشد اقتصادی ۷/۶ درصد)، بالا بودن نرخ تورم (تورم تولیدکننده ۵۰ درصد)، دشواری تأمین منابع مالی دولت از طریق درآمدهای مالیاتی، محدودیت تأمین ارزی دولت به‌واسطه محدودیت صادرات نفت و افت قیمت آن، افزایش کسری بودجه و بدهی‌های دولتی، کاهش تقاضای مؤثر ناشی از کاهش درآمد خانوار و مخارج دولتی، افزایش قیمت نهاده‌های تولید، جذابیت پایین بخش‌های مولد برای سرمایه‌گذاری در نتیجه بالا بودن نرخ بازدهی بازارهای غیرمولد و روند کاهنده سهم بخش‌های مولد تولید از تسهیلات بانکی است. در این چارچوب مهم‌ترین پیشران در سطح اقتصاد کلان، تحریک و ساماندهی تقاضای بخش تولید است.

رشد اقتصادی کشور به تفکیک زیر بخش‌ها (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰) - درصد

۱۳۹۸					۱۳۹۷		به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۰
سال	فصل چهارم	فصل سوم	فصل دوم	فصل اول	سال		
۸/۸	۷/۸	۷/۲	۹/۸	۸/۵	-۰/۹	گروه کشاورزی	
-۳۸/۷	-۳۵/۶	-۱۰/۱	-۵۰/۴	-۴۷/۴	-۱۸/۱	گروه نفت	
۲/۳	۲/۲	۷/۱	۰/۴	-۰/۱	-۴/۳	گروه صنایع و معادن	
۱/۹	۰/۹	۲/۴	۱/۵	۲/۸	۱/۰	معادن	
۲/۱	۱۰/۷	۶/۷	-۳/۶	-۴/۷	-۸/۰	صنعت	

۴/۱	۶/۵	۳/۸	۱/۹	۴/۵	۲/۲	برق، گاز و آب
-۰/۲	-۲۲/۸	۱۵/۷	۶/۷	۴/۸	-۵/۵	ساختمن
-۰/۲	-۰/۵	۲/۰	-۱/۷	-۰/۳	-۰/۶	گروه خدمات
-۲/۶	۲/۳	۱/۲	-۶/۶	-۶/۹	-۷/۱	بازرگانی، رستوران و هتل داری
۶/۳	۴/۲	۸/۹	۵/۳	۷/۰	۲/۶	حمل و نقل، انبار داری و ارتباطات
۳/۶	۵/۹	۲/۳	۳/۲	۲/۷	۱/۵	خدمات موسسات پولی و مالی
۲/۱	-۰/۴	۱/۳	۲/۱	۵/۲	۲/۹	خدمات مستغلات و خدمات حرفه ای و تخصصی
-۸/۹	-۷/۸	-۶/۲	-۹/۶	-۱۱/۸	-۲/۰	خدمات عمومی
-۶/۵	-۱۴/۲	۴/۳	-۱۱/۷	-۳/۸	-۲/۸	خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی کسرمی شود
۵/۴	۸/۹	۵/۴	۳/۹	۲/۹	۰/۸	کارمزد احتسابی
-۶/۵	-۶/۴	۱/۷	-۹/۱	-۱۱/۰	-۵/۴	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه
۱/۱	۰/۱	۳/۸	۰/۵	۰/۴	-۱/۸	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)

ج. ظرفیت‌شناسی جهش تولید در بخش‌های اقتصادی

بخش صنعت

بخش صنعت متأسفانه در تولید ناخالص داخلی از جایگاهی که باید داشته باشد برخوردار نیست. این در حالی است که ظرفیت‌های بالقوه زیادی در این حوزه به‌ویژه نسبت به دانش فنی بالا، حجم عظیم فارغ‌التحصیلان مهندسی، ظرفیت‌های

خالی تولید در زیر بخش‌های مختلف وجود دارد ولی به دلایل مختلف این ظرفیت‌ها آن‌گونه که باید و شاید استفاده نشده است. در بخش شناخت ظرفیت‌های نرم‌افزاری می‌توان به اسناد بالادستی نظام در بخش صنعت، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، احکام قانون برنامه ششم توسعه، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر، قانون معادن، سیاست‌های بیانیه گام دوم و با تمرکز بر قواعد و مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی در سطح دستگاه‌های اجرایی و عملیاتی نمودن قوانین روی زمین‌مانده اشاره کرد. در بخش ظرفیت‌های سخت‌افزاری و امکانات فنی تولید، استفاده از ظرفیت تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و منابع ریالی صندوق توسعه ملی با اولویت نوسازی ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی در اکثر رشته فعالیت‌های صنعتی به‌خصوص صنایع نساجی و پوشاک در دستیابی به هدف جهش تولید در بخش صنعت و معدن می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. در زنجیره فولاد، مس و آلومینیوم، داخلی سازی عمده تجهیزات مورد نیاز برخی قطعات گلوگاهی و مواد اولیه مصرفی مانند الکترودهای گرافیتی، برخی مواد نسوز، فرو آلیاژها، پودر آلومینا و غیره که وارداتی هستند و بدون آن‌ها امکان تولید وجود نخواهد داشت، نیازمند چاره‌اندیشی توسط دولت است.

بخش معدن و صنایع معدنی

بخش معدن و صنایع معدنی ایران یکی از حوزه‌های مهم اقتصاد کشور به شمار می‌رود، به طوری که در سال‌های اخیر به‌طور متوسط بیش از ۲۰ درصد ارزش صادرات غیرنفتی کشور را به خود اختصاص داده است. فولاد و محصولات فولادی، مس و

کسانتره‌های آن، سیمان و کلینکر، سرب و روی، سنگ‌های ساختمانی، تزئینی و کاشی و سرامیک، مهم‌ترین محصولات معدنی صادراتی ایران به کشورهای همسایه، چین و سایر کشورهای جنوب شرق آسیا است. علی‌رغم تحریم‌های بین‌المللی علیه اقتصاد ایران، تولید و تجارت در اغلب بخش‌های معادن و صنایع معدنی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ با رشد همراه بوده است و این بخش یکی از حوزه‌هایی است که کمترین تأثیر را از تحریم‌ها گرفته است. در حال حاضر ایران بزرگ‌ترین تولیدکننده آهن اسفنجی بر پایه گاز در جهان و جزو ده کشور نخست تولیدکننده فولاد است. همچنین در حوزه معادن و صنایع معدنی، تأمین ماشین‌آلات حفاری و استخراج معادن، اکتشاف تجهیزات ایمنی، ماشین‌های سنگین حمل‌ونقل و تجهیزات کنترلی الکترونیکی که عمدتاً وارداتی هستند، بسیار اهمیت دارد.

جهش تولید در معادن و صنایع معدنی نیازمند رفع فوری چالش‌های اساسی فضای کسب‌وکار، فعال‌سازی معادن کوچک و متوسط غیرفعال و اتخاذ سیاست‌هایی برای توسعه زنجیره ارزش و تولید محصولات پیشرفته و با ارزش افزوده بالا است. همچنین لازم است تا کاهش تصدی‌گری دولت به‌منظور ایجاد جذابیت برای بخش خصوصی برای حرکت نقدینگی به سمت توسعه معادن و صنایع معدنی کشور انجام شود. توجه به این نکته نیز لازم است که با توجه به شیوع بیماری کرونا و تغییر الگوهای حاکم بر اقتصاد جهانی، لزوم اتخاذ سیاست‌های حمایتی مانند: اعطای تسهیلات بانکی ارزان‌قیمت برای شروع کسب‌وکار و امهال تسهیلات سررسید شده، معافیت‌ها و تخفیف‌های مالیات و بیمه، معافیت و تخفیف در حقوق دولتی معادن، تعریف پروتکل‌های بهداشتی و مذاکره برای تسهیل صادرات به‌ویژه صادرات زمینی و... علاوه بر موارد ذکر شده در این حوزه لازم و ضروری است و بدون اتخاذ سیاست‌های حمایتی فوق‌الذکر، اهداف جهش تولید در این بخش معدن و صنایع

معدنی محقق نخواهد شد.

حوزه دانش‌بنیان

جایگاه ایران در علم و فناوری، از وضعیت مناسبی برخوردار است. علاوه بر این شاخص جهانی نوآوری نیز عملکرد مطلوبی از ایران در این شاخص از خود نشان داده است ۱. ایران که از سال ۲۰۱۱ میلادی، به جمع کشورهای این رتبه‌بندی پیوسته است، در سال‌های گذشته توانسته در بین ۱۲۹ کشور رتبه‌های ۱۱۳ (۲۰۱۳)، ۱۲۰ (۲۰۱۴)، ۱۰۶ (۲۰۱۵) و ۷۸ (۲۰۱۶) قرار گیرد. این روند صعودی، در دو سال اخیر نیز حفظ شده و در حالی که ایران در آخرین گزارش در جایگاه ۷۵ ام قرار گرفته بود، با جهش بلند خود، توانسته است در رده ۶۵ ام جهانی و دوم آسیای مرکزی و جنوبی قرار گیرد. در سال‌های گذشته نیز توجه نسبتاً مناسبی در خصوص شرکت‌ها و واحدهای فعال در حوزه دانش‌بنیان شده است و با توجه به بیکاری بالا در فارغ‌التحصیلان کشور، ظرفیت‌های بالقوه بسیار زیادی در ارتقای کمی و کیفی عملکرد شرکت‌های دانش‌بنیان وجود دارد که البته لازم است این مهم در میان‌مدت با توجه به اصلاح رابطه صنعت و دانشگاه در کشور به صورت اصولی و قاعده‌مند صورت گیرد و ارتباط شرکت‌های دانش‌بنیان با دانشگاه‌ها به عنوان مراجع علم و فناوری صورت گیرد. در بخش ظرفیت‌های سخت‌افزاری و امکانات فنی تولید در حوزه شرکت‌های دانش‌بنیان می‌توان صندوق نوآوری و شکوفایی، ۴۳ صندوق پژوهش و فناوری غیردولتی، ۵ صندوق سرمایه‌گذاری جسورانه فعال در فرا بورس و تعداد ۴۹۰۹ شرکت دانش‌بنیان برشمرد.

مهم‌ترین الزامات جهش تولید در این حوزه، عمدتاً در دو محور اصلی اول، تسهیل و تسریع در تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان

با حذف فرایندها و بروکراسی غیرضروری در صدور مجوزها و دوم، به کارگیری ظرفیت شرکت‌های دانش‌بنیان برای ارتقا و بهبود تولید سایر شرکت‌ها در بخش‌های مختلف صنعتی، معدنی، کشاورزی و خدمات خلاصه می‌شود. ظرفیت‌های نرم‌افزاری و نهادهای رسمی در حوزه شرکت‌های دانش‌بنیان، عمدتاً شامل قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و خدمات صندوق نوآوری و شکوفایی، قانون احکام دائمی توسعه، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت است.

بخش نفت و گاز

نفت و گاز پیشران اقتصاد ایران محسوب می‌شود. به طوری که با توجه به نحوه ارتباط این منابع با وضعیت مالی کشور و همچنین جایگاه آن‌ها به عنوان نهاده تولید، نیل به اهداف اقتصادی اعم از جهش و رونق اقتصادی کاملاً دور از انتظار است. در صنعت نفت کشور در حال حاضر ۱۰ پالایشگاه نفت وجود دارد که میزان نفت خام و میعانات گازی پالایشی آن‌ها روزانه حدود ۵/۲ میلیون بشکه است. در صنعت گاز نیز حدود ۸ پالایشگاه گاز وجود دارد. صنعت نفت کشور با دارا بودن ۷۵ دکل حفاری خشکی و دریایی و بیش از ۸۰۰ شرکت بخش خصوصی فعال در ساخت تجهیزات صنعت نفت و گاز و اشتغال ۱۰ هزار نفر از ظرفیت و امکانات فنی مناسبی برخوردار است که به دلیل کمبود تقاضا و مشکلات ناشی از تحریم‌ها، بخش زیادی از این ظرفیت بلااستفاده مانده و در صورت تداوم این شرایط امکان برگشت‌پذیری این پتانسیل در سال‌های آتی به مراتب از دست خواهد رفت.

در سال ۱۳۹۶ بخش صنعت بیش از ۲۶ درصد، بخش حمل و نقل حدود ۲۵ درصد و خوراک پتروشیمی حدود ۵/۱۱ درصد در مصرف نهایی انرژی کشور سهم داشتند. ۱ تأمین این میزان از انرژی موردنیاز کشور در شرایطی صورت می‌گیرد که متأسفانه منابع مالی مطمئن و باثباتی در اختیار شرکت‌های تولیدکننده نیست. چنین وضعیتی تأمین امنیت پایدار کشور را در سال‌های آتی در معرض آسیب جدی قرار می‌دهد و بر خورداری و دستیابی به عرضه مطمئن انرژی با محدودیت مواجه خواهد کرد. لذا در صورت تداوم رابطه مالی کنونی حاکم بر شرکت‌های عرضه‌کننده انرژی، پرداخت یارانه غیر هدفمند به حامله‌ای انرژی، نوع رویکرد حاکمیت و دولت به نفت، گاز و بخش انرژی، همچنین حفظ روند مصرف انرژی به معنای عام و نفت و گاز به معنای خاص، کفایت عرضه انرژی در چنین شیوه حکمرانی بر بخش انرژی در سال‌های آتی نامطمئن و ناپایدار خواهد بود. در بخش ظرفیت‌های نرم‌افزاری و نهادهای رسمی در حوزه انرژی، می‌توان سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، احکام برنامه ششم توسعه، سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف انرژی، قانون هدفمندی یارانه‌ها، ماده ۱۲ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر، قانون الحاق برخی مواد به تنظیم مقررات مالی دولت (۲) قانون حمایت از توسعه صنایع پایین‌دستی نفت خام و میعانات گازی با استفاده از سرمایه‌گذاری مردمی و سیاست‌های بیانیه گام دوم را برشمرد. به‌طور کلی در بخش نفت و گاز، به دلیل مشخص نبودن رابطه مالی دولت و نفت، عدم وجود قرارداد اجتماعی بین حاکمیت و مردم و نبود منابع پایدار برای شرکت ملی نفت و دیگر شرکت‌های زیرمجموعه وزارت نفت از یک‌طرف، اثرگذاری بالای متغیرهای برون‌زا مانند تحریم و محدودیت‌های فروش و تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری در شرکت‌های زیرمجموعه وزارت نفت از طرف دیگر، امکان دستیابی به هدف جهش تولید را در

هاله‌ای از ابهام قرار خواهد داد. در حال حاضر افت شدید قیمت نفت به کمتر از ۲۰ دلار و پیش‌بینی بلومبرگ مبنی بر کاهش قیمت نفت سنگین ایران به حدود ۸ دلار بر چالش‌های فعلی بخش نفت و گاز به شدت خواهد افزود.

بخش پتروشیمی و صنایع پایین‌دستی

در حال حاضر حدود ۵۷ شرکت پتروشیمی با ظرفیت اسمی ۷۴ میلیون تن محصول پتروشیمی در کشور فعال هستند، که با وجود شرایط خاص کشور از محل درآمدهای ارزی صادرات محصولات این صنعت، در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ مسئله تأمین ارز مورد نیاز کشور تا حد امکان مدیریت شد. به عبارتی صنعت پتروشیمی افزون بر تأثیر در اقتصاد ملی، در امنیت ملی کشور نیز تأثیرگذار بوده است. از این منظر، توجه به توسعه این صنعت و جلوگیری از خام‌فروشی و تکمیل زنجیره ارزش ضروری است. مطابق جزء ۳ تبصره بند الف ماده ۴۴ قانون برنامه ششم توسعه، ظرفیت تولید محصولات پتروشیمی تا آخر اجرای قانون برنامه باید به صد میلیون تن افزایش یابد.

بر اساس برنامه شرکت ملی صنایع پتروشیمی مقرر شده است تا پایان سال ۱۴۰۰، معادل ۲۵ طرح پتروشیمی با ظرفیت اسمی ۷/۳۴ میلیون تن به بهره‌برداری برسد (عمده طرح‌ها شامل محصولات متانول، اوره آمونیاک و طرح‌های تأمین خوراک است). بر اساس گزارش این شرکت، تا پایان مهرماه سال ۱۳۹۸ از این تعداد طرح ۷ طرح با پیشرفت فیزیکی بیش از ۹۰ درصد، ۳ طرح با پیشرفت فیزیکی بیش از ۸۰ درصد، ۵ طرح با پیشرفت فیزیکی بیش از ۷۰ درصد، ۸ طرح با پیشرفت فیزیکی ۴۵ تا ۷۰ درصد و ۲ طرح با پیشرفت فیزیکی کمتر از ۳۵ درصد در دست اجرا است. با توجه به محدودیت

منابع مالی کشور پیشنهاد می‌شود به اجرای طرح‌های پتروشیمی با پیشرفت فیزیکی بالا و یا طرح‌های مرتبط با تأمین محصولات موردنیاز صنایع داخل اولویت داده شود. برای نمونه یکی از طرح‌های در دست اجرای طرح پتروشیمی دی آریا پلیمر « واقع در منطقه خمین است که محصول این طرح پلی‌پروپیلن با ظرفیت ۱۷۵ هزار تن و با پیشرفت فیزیکی ۷۹ درصد است. هرچند پیشرفت فیزیکی این طرح نسبت به برخی از طرح‌ها کمتر است، اما با توجه به کمبود پلی‌پروپیلن در کشور و نیاز بازار داخل، اولویت به اجرای این طرح می‌تواند در جهش تولید صنایع داخلی مؤثر باشد. هدایت ظرفیت‌های سرمایه‌ای در اقتصاد کشور به سمت سرمایه‌گذاری در حوزه پتروشیمی، از گزینه‌های مهم در دسترس برای توسعه و تکمیل پروژه‌های این صنعت است. با توجه به جذابیت صنعت پتروشیمی، جذب سرمایه‌ها با انتخاب درست طرح‌ها و با در نظر گرفتن سودآوری و بازاریابی مشخص و مناسب آن از طریق فروش اوراق مشارکت مردمی می‌تواند قابل‌دستیابی باشد.

بخش برق

در بخش ظرفیت‌های سخت‌افزاری و امکانات فنی تولید، صنعت برق با دارا بودن ۱۰۰۰ بنگاه متوسط و بزرگ تولیدی و پیمانکاری و حدود ۱۵۰۰ شرکت‌های کوچک، از توان ساخت و زنجیره تأمین بالایی برخوردار است. در حال حاضر بیش از ۹۰ درصد از کل صادرات خدمات فنی مهندسی کشور به صنعت برق تعلق دارد. در این میان توجه به انرژی‌های نو (تجدید پذیر) از اهمیت زیادی برخوردار است. محدودیت منابع مالی از محل عوارض برق موجب شده که اعتبارات لازم برای اجرای

سیاست خرید تضمینی انرژی‌های تجدید پذیر منطبق بر هدف مقرر در ماده (۵۰) قانون برنامه ششم توسعه برای توسعه انرژی‌های تجدید پذیر نباشد. یکی از راهکارهای برون‌رفت از این شرایط، توسعه انرژی‌های تجدید پذیر به‌ویژه در شرق کشور باهدف صادرات به کشورهای پاکستان و افغانستان است. نواحی شرقی کشور از جمله نواحی با پتانسیل بالا برای توسعه نیروگاه‌های بادی است که مقصد برق تولیدی آن‌ها کشور پاکستان و افغانستان با کمبود برق به ترتیب به میزان ۸ و ۴ هزار مگاوات خواهد بود.

پیشنهادی که می‌توان در این زمینه مطرح نمود این است که ساتباً صدور موافقت‌نامه اصولی احداث نیروگاه‌های تجدید پذیری که برق تولیدی‌شان به کشورهای همسایه صادر می‌شود را در اولویت نخست خود قرار دهد. مهم‌ترین الزامات جهش تولید در بخش برق کشور، نگاه جامع و سیستماتیک به زنجیره اولیه صنعت برق از بنگاه‌های تولید کننده تجهیزات و خدمات موردنیاز و زنجیره انتهایی آن یعنی تولید، انتقال و توزیع برق است. در ابتدای این زنجیره بیش از ۱۰۰۰ بنگاه متوسط و بزرگ تولیدی و پیمانکاری وجود دارد که عمدتاً با چالش نامناسب بودن فضای کسب‌وکار، کمبود تقاضا، مواد اولیه و بیشتر متأثر از تبعات جهش نرخ ارز است.

عمده‌ترین مشکل در صنعت برق کشور، ضعف در ساختار حاکمیتی و حکمرانی بد در این حوزه و ساختار نامناسب مالی و غیراقتصادی صنعت برق است که اثرات آن به‌صورت دومینو وار به کل زنجیره صنعت برق کشور تحمیل می‌شود و این موضوع امکان فعالیت کارآمد بخش خصوصی را مانع می‌شود و به ریسک سرمایه‌گذاری و عدم اطمینان در این حوزه به‌شدت دامن می‌زند، به‌گونه‌ای که سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های تولید، انتقال و توزیع برق به کندی صورت می‌گیرد.

بخش کشاورزی و منابع طبیعی

تحقق خودکفایی پایدار در تولید محصولات کشاورزی، نیازمند اصلاح زیرساخت‌های تولید، بهبود سطح فناوری، حرفه‌آموزی کشاورزان و ساماندهی تولید محصولات اساسی از طریق استقرار زنجیره‌های ارزش فراگیر است. بخش کشاورزی نیز متأثر از سایر بخش‌های اقتصادی، در دهه‌های گذشته و به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی، به دلایل مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و غیره به بهانه حفظ شرایط و پیشگیری از بروز چالش برای امنیت غذایی، دچار نوعی سوء مدیریت و عدم شفافیت در فعالیت‌ها شد. در حالی که در صورت وجود استراتژی مشخص توسعه کشاورزی، این شرایط می‌توانست به بهترین فرصت برای تقویت نظام‌های تولیدی و رفع ضعف‌های ساختاری ناشی از اقتصاد نفتی کشور تبدیل شود. ظرفیت‌های زیادی در بخش کشاورزی مغفول مانده است که جا دارد به‌طور اساسی به آن‌ها پرداخته شود. زیر بخش‌های خدمات کشاورزی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، انبارداری و گردشگری کشاورزی از جمله پتانسیل‌های شغلی در بخش کشاورزی هستند که استفاده چندانی از آن‌ها به عمل نیامده است و در بازنگری ساختار بخش باید به‌طور جدی مدنظر قرار گیرند.

برخی از نشانه‌ها و تبعات تداوم شرایط موجود را می‌توان در ناموفق بودن اجرای سیاست‌های آمایش سرزمین و بالتبع فشار بیش‌ازحد و نابودی منابع طبیعی؛ بهره‌وری و کیفیت پایین و در عوض ضایعات بالا در بخش تولید؛ ایجاد وابستگی بخش کشاورزی به نهاده‌های تولید اکثر کالاهای اساسی؛ تداوم سیاست دونرخی بودن ارز و در نتیجه واردات بی‌ضابطه؛ نبود تمایل به سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت در بخش کشاورزی و ارتباط ضعیف بین تولید و تحقیق و توسعه مشاهده کرد. به دلیل ماهیت درون‌زای بخش کشاورزی، انتظار می‌رود این بخش در شرایط نامساعد اقتصادی یکی از پایه‌های مقاومت

اقتصادی کشور باشد. وجود نیروهای انسانی تحصیل کرده یکی از مزیت‌های آشکار بخش کشاورزی و منابع طبیعی است و شناسایی نیروهای درون‌زا، نخبگان و متخصصین، فراخوان ایده‌های کارآمد، فراهم کردن شرایط برای استفاده از نظرات کارشناسی و تخصصی افراد صاحب‌نظر و اتخاذ تدابیر مناسب برای تبدیل مقالات و نتایج مطالعات علمی به محصولات تجاری بدون شک به تحقق جهش تولید در این بخش منجر خواهد شد. برخی از نتایج ملموس به کارگیری روش‌های علمی و به‌روز در راستای ارتقای تولیدات گیاهی و دامی را می‌توان در گسترش تولیدات گلخانه‌ای؛ شیوه‌های کشت نوین هیدروپونیک و ایروپونیک؛ گسترش دوقلو زایی در دام‌ها و توسعه پرورش دام‌های دومنظوره و ... مشاهده کرد.

تشکیلات اجرایی بخش کشاورزی دارای یک ساختار منسجم و ریشه‌دار است که با گذشت زمان و در نتیجه بروز شرایط پر نوسان و تجربه مخاطرات فراوان، دارای اندوخته‌ای ارزشمند از تجربیات است که باید به نحوی بالنده در راستای قوی سازی بخش به کار رود. به‌علاوه در بُعد تقنینی، وجود قوانین متعدد و مترقی از جمله قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و همچنین تأکید بر امنیت غذایی در اسناد و قوانین بالادستی، به‌عنوان پشتوانه‌های جهش تولید در این بخش مطرح هستند که در ادامه به تفصیل مورد بررسی قرار خواهند گرفت. به‌طور خلاصه مهم‌ترین ظرفیت‌های نرم‌افزاری بخش کشاورزی و منابع طبیعی را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

۱. نیروی انسانی تحصیل کرده و متخصص در سطح کشور به همراه تعداد قابل توجه شاغلین موجود؛
۲. وجود دستاوردهای وسیع پژوهشی در حوزه‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی و امکان تجاری‌سازی آن‌ها در کوتاه‌مدت؛
۳. وجود ساختار و تشکیلات اجرایی با سابقه و ریشه‌دار با تجربیات ارزشمند از تلاش جهادگرانه در بسیج عمومی ظرفیت‌ها؛

۴. جایگاه ویژه امنیت غذایی در سیاست‌های کلی نظام و قوانین توسعه؛

۵. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی - مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۳

۶. سایر قوانین تخصصی و مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی.

کشور ایران از نظر تولید برخی از محصولات کشاورزی در جهان از موقعیتی بهینه برخوردار است. به طوری که ضرورت برنامه‌ریزی کشت و ارائه راهنمای عملی مناسب تولید محصولات کشاورزی با توجه به مزیت‌های نسبی و اقتصادی آن‌ها در مناطق گوناگون کشور کاملاً محسوس است؛ به‌عنوان نمونه، وجود تنوع اقلیمی در کشور باعث ایجاد سازگاری جغرافیایی برای تولید انواع گیاهان دارویی با کیفیت بالا و دارای اعتبار جهانی شده است، که این موضوع می‌تواند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مزیت‌های اقتصادی بخش کشاورزی مطرح شود. از لحاظ صنایع مرتبط با بخش کشاورزی نیز زیرساخت‌های مناسبی در کشور وجود دارد. این صنایع در زمینه‌های مختلفی از قبیل تولید نهاده‌ها (مانند سم، کود، خوراک دام، طیور و آبزیان، واکسن، سرم و مکمل‌های تغذیه‌ای)، صنایع تبدیلی و تکمیلی، امکانات انبارداری و ذخیره‌سازی و کارخانجات تولید ماشین‌آلات، ادوات و تجهیزات کشاورزی فعال هستند. بر اساس آخرین آمار اعلام‌شده توسط وزارت جهاد کشاورزی، موجودی ماشین‌آلات مهم کشاورزی از جمله تراکتور، کمباین غلات و تیلر در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ به ترتیب ۷/۶، ۲/۱ و ۹/۲ درصد افزایش یافته است.

بخش مسکن

مسکن یکی از نیازهای اولیه انسان برای تأمین سرپناه، تشکیل خانواده و متعاقب آن حفظ سلامت و امنیت خانوار است. از طرفی،

بخش مسکن به‌عنوان یک بخش اقتصادی مولد و به سبب وابستگی پیشین و پسین گسترده به بسیاری از صنایع می‌تواند محرک بسیاری از بخش‌های تولیدی و اقتصادی در حوزه‌های مختلف بوده و تحرک و رونق آن موجب حرکت و رشد اقتصاد کشور شود. همچنین اهمیت تولید مسکن به دلیل ظرفیت بالای اشتغال‌زایی آن به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم نیز شناخته‌شده است. اتخاذ سیاست‌های تحرک‌بخشی به تولید و پویایی بازار مسکن حائز اهمیت بالایی بوده و در صدر سیاست‌های دولت‌ها قرار می‌گیرد. در چند سال گذشته به دلیل تحولات مهمی که گریبان‌گیر بخش‌های مختلف اقتصادی کشور بوده است، مسکن نیز از این تحولات در امان نبوده و تحولات قابل‌توجهی را تجربه کرده است.

با عنایت به اینکه در پنج سال گذشته، تولید مسکن با کاهش بسیار شدیدی مواجه بوده به‌گونه‌ای که به پایین‌ترین حد آمار شروع احداث واحدهای مسکونی جدید در طی یک دهه اخیر رسیده و شکاف تولید و عرضه مسکن متناسب با نیاز و تقاضای بازار نبوده است، از این‌رو «جهش تولید» در این حوزه که با بازنگری سیاست‌های مالی-اعتباری و حذف مقررات بازدارنده و دست و پاگیر و تسهیل در صدور پروانه‌های ساختمانی و اخذ گواهی ساختمانی رخ خواهد داد، ضمن ارتقاء شاخص خانوار در هر واحد مسکونی، می‌تواند تا حدودی افزایش لجام‌گسیخته قیمت مسکن که به‌ویژه در دو سال گذشته به‌طور متوسط رشد بیش از دو برابری را به همراه داشته تعدیل کند. از سوی دیگر هدایت نقدینگی به بخش تولید مسکن و افزایش عرضه واحدهای ساخته شده به بازار، مضاف بر کاهش آهنگ حرکت مسکن به‌سوی سرمایه‌ای شدن، قادر است از حجم معاملات سوداگرانه و سفته‌بازی در بازار مسکن بکاهد.

برنامه اقدام ملی تأمین ۴۰۰ هزار واحد مسکونی جدید، شامل ساخت ۲۰۰ هزار واحد مسکونی در شهرهای جدید، ۱۰۰ هزار

واحد مسکونی حمایتی و اجتماعی در شهرهای کوچک زیر ۵۰ هزار نفر با همکاری بنیاد مسکن و ۱۰۰ هزار واحد مسکونی در بافت فرسوده شهری در قالب طرح ملی بازآفرینی شهری تا پایان سال ۱۳۹۹ است. مقرر شده است تا سازمان ملی زمین و مسکن در تأمین زمین برای ۲۰۰ هزار واحدی که ۱۰۰ هزار واحد آن را بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و ۱۰۰ هزار واحد آن را شرکت بازآفرینی شهری احداث می‌کند، همکاری کند. سیاست دولت در پروژه ۴۰۰ هزار واحدی متمرکز بر تأمین زمین و پروانه ساخت از سوی دولت و مشارکت بخش خصوصی در ساخت و احداث واحدهای مسکونی است. دولت قصد دارد بازار تعهدی مصالح ساختمانی، تأسیسات و خدمات مهندسی را ایجاد کند به نحوی که با عاملیت بانک مسکن مصالح از تولیدکنندگان انبوه خریداری و بی‌واسطه در اختیار سازنده قرار گیرد که نگرانی سازندگان را از افزایش قیمت مصالح ساختمانی کاهش داده و انتظار می‌رود باعث تشویق سازندگان و کاهش قیمت تولید مسکن با حذف واسطه‌ها شود. همچنین افزایش سقف وام ساخت مسکن بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار و افزایش زمان بازپرداخت آن در نظر گرفته شده که انتظار می‌رود این اقدام حمایت و تشویق ساخت واحدهای کوچک و متوسط مقیاس را در پی داشته باشد. همچنین در راستای توانمندسازی دولت برای اتمام پروژه‌های نیمه‌تمام که با بودجه عمومی سالیانه قابلیت انجام را ندارند دولت به دنبال عرضه اوراق سهام در بازار سرمایه و استفاده از نقدینگی مردم در قبال اعطای سهام مشارکت به آنان است.

بخش حمل و نقل

حمل و نقل در طبقه‌بندی ISIC در زمره رشته فعالیت‌های خدماتی قرار می‌گیرد، اما از آنجاکه حلقه واسط زنجیره تولید

و مصرف محسوب می‌شود، می‌تواند نقش مهمی در ارتقا و جهش تولید ایفا کند. جهش تولید در بخش حمل‌ونقل در سال ۱۳۹۹، می‌تواند در شقوق مختلف حمل‌ونقل (شامل حمل‌ونقل هوایی، دریایی و ریلی (تجلی پیدا کند. با توجه به زیرساخت‌های نسبتاً مناسب بخش حمل‌ونقل برخی اصلاحات در این بخش می‌تواند به تحرک تولید در این بخش و به‌واسطه ارتباطات پسین و پیشین با سایر بخش‌های اقتصادی بیانجامد. تأکید بیش‌ازحد بر حمل‌ونقل جاده‌ای منجر به استهلاک سرمایه‌های کشور (زیرساختی، انرژی و ...) شده است. به‌رغم تأکیدات اسناد فرادستی و قانونی بر حمل‌ونقل ریلی، در مقام اجرا توجه عملی به این بخش نمی‌شود. عدم اجرای قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر اختصاص یک درصد از عواید حاصل از صادرات نفت و گاز به حمل‌ونقل ریلی و موازنه قیمت‌های حامل‌های انرژی به نفع حمل‌ونقل جاده‌ای و به ضرر حمل‌ونقل ریلی از مهم‌ترین موانع توسعه حمل‌ونقل ریلی در کشور است.

پیشرفت بخش حمل‌ونقل یکی از مهم‌ترین شاخص‌های سنجش توسعه‌یافتگی کشورهاست و در نظام رتبه‌بندی بین‌الملل، گسترش سیستم‌های جابجایی کالا و خدمات، جزء شروط و ضرایب برتری کشورها محسوب می‌شود. رشد اقتصادی و اجتماعی جوامع وابستگی مستقیمی به توسعه ارتباطات و تنوع شیوه‌های حمل‌ونقل دارد و متقابلاً بالندگی بخش حمل‌ونقل بدون ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی مقدور نیست. ویژگی‌های جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران نظیر دسترسی آسان به آب‌های آزاد و استقرار این کشور در محل تلاقی مهم‌ترین کریدورهای حمل‌ونقل آسیا، برنامه‌ریزی برای ارتقای توان ترانزیتی کشور و توسعه حمل‌ونقل چندوجهی را توجیه‌پذیر ساخته است و شکی نیست اگر پتانسیل‌های حمل‌ونقل ایران به‌خوبی شناسایی و تقویت شوند، به کشوری قدرتمند در تعاملات جهانی مبدل خواهد شد و منافع سرشاری

از محل ترانزیت کالاهای شرق و غرب آسیا به دست خواهد آورد. البته این هدف همان طور که اشاره شد، در اسناد بالادستی توسعه کشور نظیر سند چشم‌انداز بیست‌ساله و برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی به خوبی لحاظ شده است. این در شرایطی است که کشورهای منطقه به خصوص کشورهای حاشیه خلیج فارس و ترکیه اهمیت استفاده از فرصت‌های ترانزیتی را به خوبی درک کرده‌اند و با سرمایه‌گذاری و توسعه بخش حمل‌ونقل خود، سهم بالایی از منافع ترانزیت کالا و مسافر منطقه را صاحب شده‌اند. برای مثال، شهر دوبی توانسته است تا از این موقعیت در جهت جذب استعدادها از سراسر جهان و تبدیل خود به کانون جهانی هوانوردی، گردشگری و خدمات پشتیبانی و نیز مرکز اصلی سازمانی مربوط به فعالیت‌های حوزه خاورمیانه بهره گیرد. فرودگاه بین‌المللی دوبی در ۲۰۱۸ به سومین فرودگاه بزرگ جهان به لحاظ حجم جابجایی مسافران بین‌المللی (۸۹ میلیون مسافر) تبدیل شد. اعضای شورای همکاری خلیج فارس به طور کلی در حال تبدیل شدن به قدرتی قابل توجه در صنعت خطوط هوایی جهانی هستند و میزان جابجایی محموله‌های هوایی توسط این کشورها طی یک دهه اخیر چهار برابر شده است. ایران دارای ۱۱ بندر اصلی است که سه بندر جنوبی ۹۰ درصد باربری دریایی آن را بر عهده دارند. صنعت کشتیرانی عمدتاً شامل خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و شرکت نیمه خصوصی نفتکش ایران است. با نوسازی بنادر و افزایش تجارت منطقه‌ای، رشد چشمگیر حجم کشتیرانی ایران مورد انتظار است. طرح‌های توسعه، بهسازی و نگهداری بنادر تجاری کشور از محل درآمد سازمان بنادر و دریانوردی تأمین می‌شود و تنها طرح‌های احداث بنادر کوچک و بنادر صیادی از محل بودجه عمومی تأمین می‌شوند. وجود درآمد متناسب با افزایش میزان مبادلات تجاری این امکان را به وجود آورده است تا ظرفیت لازم در بنادر بازرگانی کشور ایجاد گردد و نگهداری و بهسازی بنادر مذکور نیز روند معمول خود را طی کند و حمل‌ونقل

دریایی در تأمین منابع مالی لازم، چندان با محدودیت مواجه نباشد. موقعیت راهبردی ایران به گونه‌ای است که پتانسیل خدمات‌رسانی به تجارت بین‌قاره‌ای را دارد. شبکه‌های ریلی و جاده‌ای ایران در حال ارتقا هستند و برنامه گسترش و توسعه تعدادی از بنادر کشور، تهیه شده است. شرکت راه‌آهن ایران به دنبال برقراری حلقه اتصال شرق - غرب و شمال - جنوب هم برای مسافرت و هم حمل‌ونقل بار است. مسیرهای ترانزیتی ایران در محورهای شرق - غرب و شمال - جنوب در شکل ۱ نشان داده شده است.

بخش فناوری اطلاعات

تحقق هدف (جهش تولید) مستلزم رفع موانع تولید، برداشتن محدودیت‌های غیرضروری تولید و حمایت از تولید است. این عوامل و نحوه مواجهه با آن‌ها در حوزه‌های مختلف اقتصادی، صنعتی و فناوری قابل بررسی هستند. با استفاده از فناوری‌های نوین به‌ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات و به‌کارگیری قابلیت‌های پُرشمار آن‌ها می‌توان ملزومات تحقق هدف «جهش تولید» را در کشور فراهم کرد. یکی از مسائل مهم تولید در کشورمان، ارتباط و تعامل تولیدکنندگان با دستگاه‌های حاکمیتی و بخش عمومی غیردولتی است. به‌عنوان نمونه تولیدکنندگان برای پیشبرد امر تولید باید مجوزهای لازم را از دستگاه‌های مربوطه دریافت کنند. تولیدکنندگان مشکلات زیادی را برای اخذ مجوزها مطرح می‌کنند که بسیاری از آن‌ها به وجود دیوانسالاری غیرضرور، غیرشفاف و رانت جویانه مرتبط هستند. با به‌کارگیری صحیح دولت الکترونیک در کشورمان می‌توان ساختارها و فرایندهای ارتباط دولت با تولیدکنندگان و کسب‌کارها را بازمهندسی کرد. حذف دیوانسالاری غیرضروری و جایگزینی آن

با یک نظام شفاف، پویا و رانت ناپذیر با اجرای صحیح دولت الکترونیک در کشور امکان پذیر است. امروزه در کشورهای پیشرفته جهان از مزایای فناوری اطلاعات و ارتباطات برای افزایش بهره‌وری در تولید محصولات صنعتی و کشاورزی استفاده فراوانی می‌شود. در کشورمان اقدامات مقدماتی انجام شده اما نیازمند توجه سیاست‌گذاران و مجریان دولت است. فناوری‌های مختلفی مانند اینترنت اشیا، زنجیره بلوکی، رایانش ابری، سنجش از دور و نظایر آن می‌توانند برای تحقق هدف «جهش تولید» مورد بهره‌برداری قرار گیرند. گسترش استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات مستلزم توسعه زیرساخت‌های این بخش است. استفاده از فرصت‌ها و منابع کمیاب نظیر فضای فرکانسی کشور برای توسعه زیرساخت‌های ارتباطات بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

در صورت استفاده از باندهای ۷۰۰ و ۸۰۰ مگاهرتز فضای فرکانسی کشور حتی در صورت استفاده از تجهیزات فعلی ارتباطات بسیار کشور می‌توان ظرفیت این شبکه ارتباطی را تا پنج برابر افزایش داد. استفاده از این فرصت‌های جدید نیازمند اصلاح قوانین گذشته است. در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات، ظرفیت‌های زیادی نیز توسط بخش خصوصی ایجاد شده که در سال‌های گذشته کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. ظرفیت‌های دفاتر ICT روستایی و دفاتر پیشخوان دولت و بخش عمومی غیردولتی، همچنین ظرفیت‌های بخش پست غیردولتی کشور برای تحقق هدف «جهش تولید» آمادگی زیادی دارند که نیازمند توجه سیاست‌گذاران و مجریان است.

به‌عنوان مثال اینترنت اشیا یکی فناوری‌های جدید حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات است که استفاده از آن در حوزه‌های مختلفی مانند کشاورزی، صنایع، بهداشت و درمان و نظایر آن در حال گسترش است. به‌کارگیری فناوری اینترنت

اشیاء در حوزه‌های مختلف سبب افزایش بهره‌وری، کاهش تلفات محصول و ضایعات، استفاده بهینه از نهاده‌ها و مواد اولیه می‌شود. همچنین امکان تشکیل و فعالیت کسب‌وکارهای خصوصی جدید بر پایه این فناوری وجود دارد که خود موجبات هدایت سرمایه‌های بخش خصوصی به سمت تولید می‌شود. چندین طرح اینترنت اشیا خصوصاً در حوزه کشاورزی به صورت آزمایشی در حال اجرا هستند اما به‌طور کلی استفاده از فناوری اینترنت اشیا در کشورمان به‌کندی پیش می‌رود. استفاده از فناوری‌های نوین خصوصاً به‌کارگیری فناوری اینترنت اشیا در سال ۱۳۹۹ و برای تحقق اهداف بلند جهش تولید در کشور اثربخش خواهد بود. اما چالش‌های متعددی برای توسعه به‌کارگیری فناوری اینترنت اشیا در کشورمان وجود دارد که برخی از آن‌ها از وجود خلاءهای قانونی حکایت دارد. مسائل و چالش‌های مختلفی در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) کشور وجود دارند. حل برخی از آن‌ها به‌منزله برداشتن گام‌هایی بزرگ در راستای تحقق هدف «جهش تولید» در کشور است. م مسائل و چالش‌های اصلی فناوری اطلاعات و ارتباطات فاوا کشور عبارت‌اند از:

۱. کندی پیشرفت اجرای دولت الکترونیک
۲. عدم امکان استفاده اپراتورهای مخابراتی از باندهای فرکانسی ۷۰۰ و ۸۰۰ مگاهرتز برای گسترش ارتباطات سیار کشور
۳. تداوم تصدی‌گری دولت در بخش پست کشور
۴. نامناسب بودن سطح استفاده از مزایای فناوری اینترنت اشیا
۵. نامناسب بودن سطح استفاده از مزایای فناوری‌های زنجیره بلوکی و ارزهای مجازی رمزنگاری شده
۶. عدم همکاری دستگاه‌های اجرایی برای ارائه خدمات فزاینده

۷. عدم استفاده مناسب از ظرفیت‌های دفاتر ICT روستایی و دفاتر پیشخوان دولت و بخش عمومی غیردولتی

بخش گردشگری

صنعت توریسم و سهم آن در اقتصاد ملی کشورها از جمله مباحث مهمی است که مورد عنایت تمام کشورها قرار گرفته است و در ارتباط تنگاتنگ با صنایع زیر می‌باشد:

۱. هتلداری

۲. حمل‌ونقل

۳. آژانس‌های مسافرتی

۴. صنایع دستی

۵. رستوران‌داری

۶. صنایع غذایی

۷. کشاورزی

اصلی‌ترین کارکرد این صنعت کسب درآمدهای ارزی، توزیع مجدد درآمدها، ایجاد زمینه اشتغال، فروش کالاها و خدمات مورد نیاز گردشگران و به‌ویژه صنایع دستی توسعه حمل‌ونقل و رونق اقتصادی است. در شرایط موجود که تولید نفت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی کشور به دلیل تحریم‌های ظالمانه به‌شدت کاهش یافته و سایر صنایع نیز به دلیل تحریم‌های

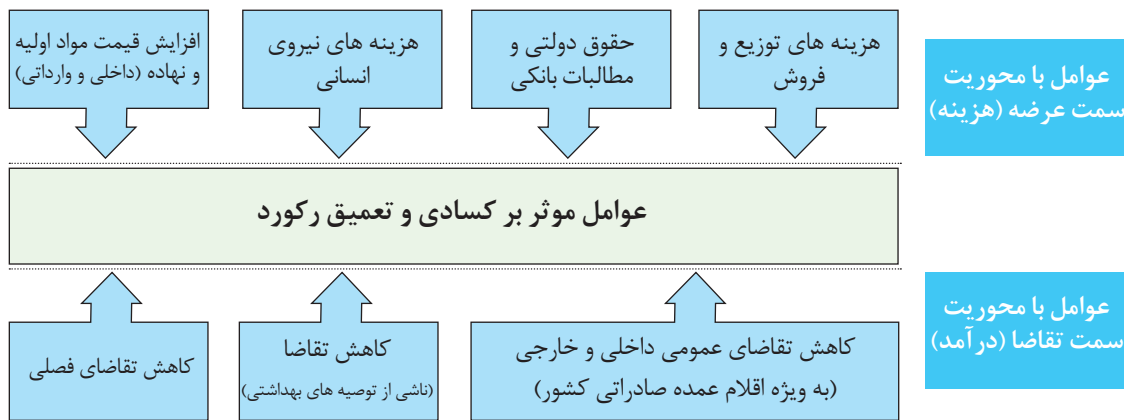
بانکی و مبادلات مالی بین‌المللی دچار مشکل شده‌اند، صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از صنایعی است که می‌تواند با تاب‌آوری در شرایط تحریم به سهم بزرگی در اقتصاد کشور دست یابد. ورود بیش از هفت میلیون و هشتصد هزار نفر توریست ورودی به کشور در سال ۹۷ و افزایش ۵۲ درصدی نسبت به سال قبل از آن (با وجود تحریم‌ها) و افزایش ۳۰ درصدی ورودی‌ها به کشور در ۵ ماهه نخست سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۹۷ نشان از روند رو به رشد صنعت توریسم یا گردشگری در کشور دارد. از طرف دیگر صنایع‌دستی به‌عنوان یکی از مزیت‌های نسبی کشور و مکمل صنعت توریسم که گروه عظیمی از مشاغل خانگی را به خود اختصاص داده، در چند سال اخیر روند رو به رشدی داشته است و قریب دو میلیون نفر (به‌صورت رسمی و غیررسمی) در این حوزه اشتغال دارند. این بخش به‌عنوان یکی از ظرفیت‌هایی که می‌تواند تعادل بین کار و زندگی را برای جامعه زنان ایجاد نماید، نیازمند ساماندهی و هدایت مؤثر است.

البته شایان ذکر است که با توجه به شیوع ویروس کرونا در کشور و جهان، قطعاً حوزه گردشگری و خدمات مربوط بیشترین آسیب را دیده و خواهد دید و مشخص نیست چشم انداز این ویروس به چه نحو بوده و حوزه گردشگری و خدمات مربوط تا چه زمانی با افت شدید تقاضا مواجه خواهند بود. در عین حال استفاده از راهکارهای پیش فروش خدمات گردشگری و ... به متقاضیان برای فصول آتی و حتی سالهای آتی می‌تواند به عنوان یک راهکار برای جلوگیری از تعطیلی گسترده این بخش از یک سو و پیش خرید خدمات گردشگری با قیمت پایین‌تر و استفاده از آن در فصول آتی برای مردم مورد توجه قرار گیرد.

د. آسیب شناسی برنامه های رونق تولید در سال ۱۳۹۸: بررسی برنامه های ۷ گانه رونق تولید در سال گذشته نشان میدهد علیرغم دستاوردهای قابل توجه در وضعیت تحریمی، محدودیتهایی هم وجود داشته است. عوامل مؤثر بر عدم تحقق

کامل برنامه ها را میتوان در دو سطح کلان و بخش تقسیم بندی کرد.

• **اهم موانع در سطح کلان (فرابخشی):** شدت تحریم ها، ضعف در هماهنگی های نهادی در اجرای مصوبات ستاد تسهیل، کمبود تقاضا (به واسطه کاهش قدرت خرید خانوار و کاهش مخارج غیر جاری دولت)، محدودیت منابع ارزی و ریالی مورد نیاز در نهضت ساخت داخل، ناکارآمدی های نظام بیمه، مالیات، نهادهای مالی و سرمایه گذاری تخصصی در تامین مالی تولید و مشکلات مرتبط با محیط سرمایه گذاری و کسب و کار.

شکل ۵- محدودیتهای وارده بر اقتصاد ایران با شیوع ویروس کرونا

• **اهم موانع در سطح بخش:** هدفگیری برنامه ها به سمت عرضه و توجه محدود به تحریک تقاضا (با توجه به شرایط رکودی حاکم)، محدودیت در تامین نهاده های تولید به واسطه دشواری های تحریم، کمبود نقدینگی واحدهای تولیدی، محدود بودن نهاده های مالی تخصصی جهت ضمانت تفاهمنامه های منعقد میزهای کالایی، غیرقابل پیش بینی بودن تغییرات قیمت نهاده ها (به تبع تغییرات نرخ ارز)، محدودیت در زیرساخت های آماری و اطلاعاتی برای پیش تحقق برنامه ها، توجه محدود به برنامه رسوخ و ارتقاء فناوری و همچنین سرمایه گذاری نسبتاً محدود در حوزه صنایع نوین و دانش بنیان.

هـ. آسیب شناسی تجارب حمایت از تولید در ایران

واقعیت های قابل مشاهده از تولید و سرمایه گذاری در ایران؛ با وجود حجم قابل توجه احکام قانونی مصوب در ۱۰ سال اخیر برای حمایت از تولید و تخصیص منابع مالی با هدف حمایت از تولید، اما فعالان تولید و سرمایه گذاری در ایران معمولاً از شرایط تولید و کسب و کار احساس نارضایتی میکنند. در ارزیابی های بین المللی از سهولت کسب و کار، رقابت پذیری و حقوق مالکیت نیز نه فقط ایران جایگاه نامطلوبی دارد، بلکه تلاشهای دولت برای بهبود این جایگاه نیز عمدتاً مؤثر نبوده و عمده ارتقای رتبه ها متأثر از تغییر در تعاریف شاخصها و روشهای محاسبه بوده است. علاوه بر ارزیابی های کمی داخلی و خارجی، گزارشهای مستند از نظر فعالان اقتصادی در ایران نیز نشان میدهد از منظر آنها، قوانین و مقررات ناظر به تولید و سرمایه گذاری در ایران هم بی ثبات هستند هم غیرقابل پیش بینی و هم با ضمانت اجرای اندک؛ به طوریکه

برای شهروندان و فعالان اقتصادی، امکان شانه خالی کردن از اجرای تعهدات خود، چندان دشوار و پرهزینه نیست. برای کارآفرینی به معنی تأسیس نوآورانه بنگاه و رشد سریع و خلاقانه آن، مصادیق چندانی در ایران یافت نمیشود و کمتر کارآفرین یا تولیدکننده ایرانی را می‌توان یافت که از مقیاس کوچک شروع کرده و به تدریج به حد دستیابی به فناوری و صادرات بزرگ رسیده باشد و کمتر برند ایرانی را میتوان در بازارهای جهانی یا حتی فروشگاه‌های کشورهای منطقه پیدا کرد.

آسیب شناسی قوانین و رویکردها در حمایت از سرمایه‌گذاری و تولید؛ بررسی احکام قانونی حمایت از تولید در قوانین برنامه پنجساله توسعه نشان میدهد از سال ۱۳۶۸ تاکنون ۲۰ نوع حمایت از واحدهای تولیدی در این قوانین تصویب شده که عبارتند از: حمایت‌های ارزی، بیمه‌ای، تأمین مالی، ترجیحی، تشکیلاتی، تضمین خرید محصولات، تعرفه‌ای، دسترسی به بازار، دیپلماتیک، رسانه‌ای تبلیغاتی، رقابت و تسهیل ورود، زیرساختی، فنی و آموزشی، قضایی، کلی، مالکیت، معنوی، مالیاتی، مقرراتی، منطقه‌ای و یارانه‌ها. این حمایتها همه از یک نکته مشترک برخوردارند: مستقیم یا غیرمستقیم حاوی رانت هستند. به عبارت دیگر، تعداد داوطلبان دریافت آنها، معمولاً از تعداد و ظرفیت عرضه این حمایتها بیشتر است؛ اما برای انتخاب مستحق‌ترین داوطلبها، از میان انبوه داوطلبان صف کشیده برای دریافت این حمایت‌های رانتی، معمولاً شاخص یا شروط شفاف و متمایزکننده‌ای ذکر نمیشود. در نتیجه کسی که به منبع رانت یا مسئول توزیع‌کننده حمایت، دسترسی نزدیکتر داشته باشد و بتواند نظر او را جلب کند، معمولاً در دریافت حمایتها از سایر داوطلبان جلو میافتد که این مسئله، رانت و حمایت تخصیصی را به فساد آلوده می‌کند.

دو سؤال؛

معیار و نحوه انتخاب داوطلبان مستحق دریافت حمایت‌های رانتي محدود، چگونه باید باشد؟ از کجا معلوم این مدعی صادق، بهترین کارآفرین برای هزینه بهینه این تسهیلات در جهت اهداف رشد و اشتغالزایی است؟ و از کجا معلوم گیرنده صادق تسهیلات، به دلیل بی‌مبالاتی، منابع رانتي را هدر ندهد؟

به طور کلی در دهه های اخیر، مجلس و دولت برای حمایت از تولید، عمدتاً بر توزیع کمک‌های رانتي از مدعیان سرمایه گذاری و تولید و متقاضی حمایت دولتی متمرکز بوده است. این توزیع رانت، معمولاً بدون معیار مشخصی برای انتخاب مستحق ترین کسب و کارهای داوطلب دریافت این کمک‌های رانتي، عواقبی پدید آورده است که مهم ترین آنها عبارت‌اند از:

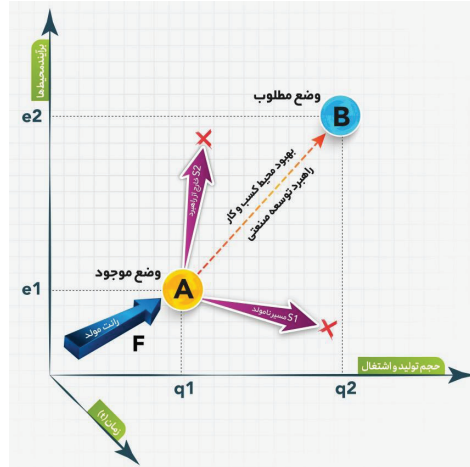
- هدر رفتن بخشی از منابع و کمک‌ها
- ایجاد زمینه فساد و امضای طلایی
- انحراف واحدهای تولیدی از ترکیب بهینه عوامل تولید و رشد نامتوازن
- انحراف همت و دغدغه تولیدکننده ایرانی از دستیابی به فناوری بهتر، قیمت تمام شده پایین تر و حداکثر سازی بهره وری، به جستجو و دریافت رانت.
- انحراف در کیفیت محصول تولیدی بر اثر دریافت و به کارگیری کمک‌های ارزان و رانتي.
- منع صدور مجوز به دلیل اینکه به هر دارنده مجوز، رانتي تعلق می‌گیرد.

موانع سرمایه گذاری و تولید در ایران: مطالعات در سالهای اخیر نشان میدهد موانع سرمایه گذاری تولید در ایران را میتوان در محورهای ذیل دسته بندی کرد:

- فقدان راهبرد توسعه صنعتی و جهت گیری در حمایتها
- ایجاد انحصار و محدودیت صدور مجوز به کسب و کارهای جدید
- وجود مسیرهای فعالیت نامولد رقیب تولید
- امنیت سرمایه گذاری اندک
- فقدان یادگیری و تسلط بر فناوری
- محیط کسب و کار نامطلوب و اقتصاد غیررسمی

و. الگو: شمای الگوی راهبردی تولید، هر هشت جزء مؤثر در حمایت از تولید و ارتباطات و تأثیرات متقابل را به صورتی یکپارچه نشان میدهد.

شکل ۶- مدل مفهومی الگوی راهبردی تولید در ایران

راهبردهای الگو:

- تدوین راهبرد توسعه صنعتی و انتخاب پیشران ها
- شفافیت، رقابت و تسهیل ورود به کسب و کارها و اداره بنگاه ها
- کاهش هزینه فرصت تولید از طریق هزینه دار کردن فعالیت های نامولد رقیب تولید

- تأمین امنیت سرمایه گذاری و کاهش هزینه های مبادله
- توسعه و ارتقای تأمین مالی تولید
- ثبات و پیش بینی پذیری بازار ارز و حفظ رقابت پذیری تولید داخل
- دستیابی به فناوری های برتر و تجاری سازی آنها
- رسمی شدن کسب و کارها و کاهش بخش غیررسمی در اقتصاد

ز. ترسیم وضع مطلوب ایجاد جهش در تولید کشور

- ضمانت اجرایی قوانین و مقررات، در حداکثر ممکن باشد به طوری که هیچکس نتواند از اجرای تکلیف قانونی شانه خالی کند.
- حقوق مالکیت، شفاف و دقیق تعریف و با قاطعیت تضمین شود به طوری که تجاوز به مالکیت شهروندان برای هیچکس (اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی، ذی نفوذان و ...) مقرون به صرفه نباشد و هر شهروندی بتواند سهل و سریع بتواند حق عادلانه اش را دریافت کند.
- فقط کار و ابتکار منشاء درآمد باشد و با رانت و امتیازهای ناعادلانه، نتوان درآمد کسب کرد.
- قوانین، مقررات و سیاستهای مؤثر بر اقتصاد و کسب و کار، برای همه روشن، بدون پیچیدگی و بدون تناقض، و غیر قابل تفسیر باشد.

- قوانین، مقررات، رویه ها و سیاستهای مؤثر بر اقتصاد و کسب و کار، تا حد ممکن تغییر نکنند و تغییرات احتمالی آن قابل پیش بینی باشد و از قبل به اطلاع همه برسد.
- اطلاعات مورد نیاز برای کسب درآمد مشروع، شفاف و در اختیار همه باشد.
- فعالیت زیرزمینی برای هیچ تولیدکننده‌ای مقرون به صرفه نباشد و همه فعالیت‌های اقتصادی، شفاف و در معرض دید و اطلاع حکومت و سایر فعالان اقتصادی باشد.
- شرایط دریافت مجوز و ورود به کسبوکارها برای همه داوطلبان سهل، سریع و ارزان باشد. هیچ مانع و بهانه‌ای نباید مانع ورود متقاضیان ذیصلاح جدید به کسب و کارهای مورد نظرشان باشد یا این کار را به تاخیر اندازد.
- سازوکارهای تأمین مالی مشروع، گسترده، سهل و قابل دسترسی برای همه باشند. ابزارهای جذب پس اندازها و تزریق آن به متقاضیان وجوه، کارآمد و سالم باشند.
- فرهنگ کاری و قوانین کار در جهت همکاری و نفع مشترک کارگر و کارفرما تدوین و اجرا شود.
- فرهنگ مصرفی در جهت پس انداز و سرمایه گذاری حداکثری و نیز حمایت از تولیدکننده داخلی باشد.
- کالاهای قاچاق، غیراستاندارد، تقلبی و زیرزمینی امکان حضور در بازار را نداشته باشند. جریمه قاچاق، تقلب و فرار مالیاتی به حدی سنگین باشد که اقدام به آن مقرون به صرفه نباشد.
- نقش دولت در اقتصاد، به سیاستگذاری، هدایت و نظارت و محدوده تعریف شده در قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم قانون اساسی و قانون مدیریت خدمات کشوری؛ محدود شود.

- فعالیت های اقتصادی غیرمولد نظیر دلالی مکرر محصولات تولیدی، با اشراف دولت و وضع مالیات مؤثر بر
- آن، مقرون به صرفه نباشد.
- نرخ های اشتغال، رشد و بهره وری و نیز پراکندگی و مقیاس واحدهای تولیدی در نقطه بهینه قابل حصول (بالقوه) مطابق راهبرد توسعه تولید قرار دارند.

ح . راهبردها و راهکارها تولید در کشور

یک) تعیین اولویت های اصلی تولید

ایران در تولید برخی کالاها و خدمات، ظرفیت یا مزیت نسبی یا راهبردی دارد. برخی فعالیتهای صنعتی هم به دلایل و رویکردهای گوناگون برای کشور ضروری تشخیص داده می شود (مانند ضرورت دستیابی به فناوری های پیشتاز یا آینده، ضرورت اشتغال دانش آموختگان دانشگاهی یا ضرورت ماندن جمعیت در نزدیکی مرزهای کشور) برای تحقق این ضرورتها و استفاده از مزیت های کشور، لازم است راهبرد توسعه صنعتی (یا تولید) در ایران تدوین و ابلاغ شود .

به این ترتیب، در برخی صنایع که کشور در آنها مزیت کمتری دارد (و طبعاً اشتغال و عمق فناوری کمتری هم دارند)، با کاهش تعرفه ها، تعداد بنگاه های کوچک و فاقد توجه، حذف می شوند و در حوزه های واجد مزیت (اشتغالزا، فناوری قابل حصول جهانی، متناسب با اقلیم ایران و...) تعرفه های مؤثر و زماندار وضع شود. طبعاً حمایت های مالی و تسهیلات ارزان قیمت دولتی فقط بر اساس راهبرد توسعه صنعتی و بصورت «رانت های مولد و ارزش افزا» به شکلی شفاف و روشن و با ضریب

اصابت حداکثری توزیع شود. تجربه کشورهای موفق تازه صنعتی شده جهان نشان می‌دهد که یکی از اصلی‌ترین اقدامات این کشورها، اتخاذ استراتژی توسعه صنعتی می‌باشد. استراتژی توسعه صنعتی، تعیین تکلیف سه حوزه به این شرح است:

۱. صناعی باید مورد حمایت قرار گیرند؛

۲. نوع یا انواع حمایت‌هایی که باید از صنایع صورت گیرد (حمایت‌های مالی، تعرفه‌ای، بیمه‌ای و ...) و بازه زمانی حمایت‌ها؛

۳. نهادها و دستگاه‌هایی باید در این زمینه همکاری کرده و انواع هماهنگی‌های مورد نیاز. پس از تعیین سه امر پیش‌گفته، لزوم هماهنگی میان سیاست‌های صنعتی، اعتباری، فناوری، علمی، تجاری و غیره مطرح است تا حمایت‌های صورت گرفته از تولید هدفمند بوده و پراکنده و غیرمؤثر نباشد. با این حال، مطالعه‌ای که راجع به کیفیت و کمیت انواع حمایت‌های مقرر شده در قوانین برنامه توسعه در مرکز پژوهش‌ها صورت گرفته، نشانگر آن است که (وجود تشتت آرا در سیاستگذاران، نبود یک نگرش منظم و واحد در خصوص راهکارهای رشد تولید داخلی، فقدان وجود یک استراتژی مشخص توسعه صنعتی، نبود یک نهاد مرکزی مدیریت‌کننده و تعیین‌کننده نوع حمایت‌ها) از ضعف‌های مهم حمایت قانونی از کسب و کارهاست.

کشور ما همچنان از فقدان استراتژی توسعه صنعتی رنج می‌برد؛ « آنچه در برنامه‌های توسعه صنعتی پس از انقلاب مشاهده می‌شود، عدم تعیین استراتژی توسعه صنعتی است. » شایان ذکر است هر چند سه چهار تلاش در این زمینه صورت گرفته که اصلی‌ترین آن در سال ۱۳۸۲ صورت گرفت؛ اما همه این تلاش‌ها شاید به دلیل نبود اراده سیاسی کافی نافرجام بوده‌اند. در بند الف ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه، تلاشی مجدد برای طراحی این استراتژی صورت گرفته و اولین گام از گام‌های تدوین آن، که اولویت‌بندی صنعتی بود، به عنوان تکلیفی برای وزارت صمت تعیین شد. تهیه گزارش‌های لزوم و چگونگی

استراتژی توسعه صنعتی توسط مرکز پژوهش‌های مجلس و اقبال ریاست مجلس به آن و دستور تهیه گزارش‌های نظارتی در مورد بند مربوطه در قانون برنامه ششم توسعه، از اقدامات دیگر مجلس دهم در مقابله با این نقصیه بزرگ بود. همچنین مرکز پژوهش‌ها تلاش کرد تا با تشکیل کارگروه نظارتی بند الف ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه، به بررسی اولویت‌ها و حمایت‌های دستگاه‌های مختلف اجرایی کشور پرداخته و گزارش نظارتی در این خصوص تهیه کرده است. با توجه به اینکه همچنان اولویت‌های صنعتی کشور که توسط وزارت صمت احصاء شده است، به تصویب هیئت وزیران نرسیده است و از سوی دیگر، در صورت مشخص شدن اولویت‌های صنعتی، چگونگی حمایت و هماهنگی سیاست‌ها و دستگاه‌های اجرایی مختلف کشور در مورد آن مشخص نشده است، استمرار نظارت مجلس تا دستیابی کشور به استراتژی توسعه صنعتی و هماهنگی سیاست‌های جهش تولید در این راستا ضروری به نظر می‌رسد.

✱ اقدامات

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات
سازمان برنامه و بودجه / وزارت صمت	بند الف ماده ۴۶ قانون برنامه ششم توسعه	استقرار دبیرخانه تدوین فهرست اولویت‌ها در سازمان برنامه و بودجه (با همکاری وزارت صمت) و ارائه نتایج گزارش‌های تدوین اولویت دستگاه‌ها به این دبیرخانه

<p>سازمان برنامه و بودجه / وزارت صمت</p>	<p>بند الف ماه ۴۶ قانون برنامه ششم توسعه</p>	<p>تشکیل شورای کارشناسان (ذیل دبیرخانه) با دعوت از کارشناسان دستگاه‌ها، ارزیابی گزارش‌های موجود و ایجاد وفاق در منطق‌ها و روش اولویت بندی با دو وظیفه : تدوین فهرست اولویت‌ها به صورت سناریوسازی (با توجه به تاثیرگذاری متغیرهای بیرونی بر نتایج به ویژه در وضعیت تحریم) بررسی حیطه وظایف و اختیارات دستگاه‌های مختلف در تدوین فهرست اولویت‌ها و ارائه پیشنهادات اصلاحی برای بهبود مسیر اجرا به هیئت دولت</p>
<p>سازمان برنامه و بودجه / وزارت صمت / ستاد اقتصادی دولت</p>	<p>عدم نیاز به قانون گذاری جدید</p>	<p>هدف گذاری چند پروژه موجود یا پروژه‌های بزرگ جدید (طرح‌های ترانزیتی، مسکن، انرژی و ...) در قالب پروژه‌های عمرانی خود و با در نظر گرفتن سه شاخص ارزیابی، اشتغالزایی و دوره اجرا، و همچنین تامین مالی از طریق گواهی سپرده یا صندوق پروژه (در صورت نیاز با تضمین دولت) یا انتشار اوراق دولتی</p>
<p>سازمان برنامه و بودجه با همکاری کلیه دستگاه‌های اجرایی</p>	<p>عدم نیاز به قانون گذاری جدید</p>	<p>تدوین استراتژی توسعه صنعتی (درمیان مدت)</p>

دو) افزایش انگیزه تولید از طریق هزینه‌دار کردن فعالیت‌های نامولد رقیب تولید

مطالعات مرکز پژوهش‌های مجلس نشان می‌دهد افزایش تولید و اثربخش شدن سیاست‌های حمایت از تولید در کشور، بدون توقف سودآوری فعالیت‌های نامولد (نظیر کسب سود از خرید و فروش مکرر مسکن، خودرو، سکه، طلا، ارز و...) با اهداف سوداگرانه و سفته‌بازانه) امکان‌پذیر نبوده و همه حمایت‌ها و سیاست‌های این حوزه را با شکست مواجه می‌سازد چراکه در

شرایطی که سودهای کلان به راحتی از طریق سفته‌بازی و سوداگری در حوزه‌های مختلف قابل حصول است و باوجود سود بالای این نوع سوداگری‌های نامولد، سرمایه‌گذاری تولیدی و اشتغالزای، با ریسک‌ها و ناطمینانی‌های مختلف در حوزه تولید، طبعاً اقتصادی نخواهد بود. فعالیت‌های نامولد مبتنی بر عایدی سرمایه به دلیل افزایش قیمت خود سرمایه و نه کاری که انجام می‌دهند، شکل می‌گیرند. این فعالیت‌ها ضربه‌ای جدی به واحدهای تولیدی در کشور وارد می‌کنند زیرا سود حاصل از تولید در بسیاری از موارد کمتر از سود ناشی از سرمایه‌گذاری در این نوع فعالیت‌های نامولد است. این فعالیت‌های مخرب عمده‌تاً در بستر زمان شکل می‌گیرند و بدون انجام فعالیتی مؤثر که ارزش‌سافزوده واقعی ناشی از تولید کالا یا خدمات ایجاد کند، بر ارزش سرمایه ساکن می‌افزایند. عایدی سرمایه ناشی از افزایش قیمت، به واسطه نگهداری کالاهای بادوام که بالاتر از متوسط تورم کشور رشد قیمتی دارند، ایجاد می‌شود و از مهم‌ترین مصادیق آن می‌توان به مواردی چون نگهداری ارز، فلزات گرانبها و ملک اشاره کرد.

※ اقدامات

راهکارهای سیاستی / اقدامات	الزامات قانونی / مقرراتی	دستگاه متولی
وضع مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) در حوزه مسکن، طلا، ارز، خودرو ... با هدف کنترل خریدهای سفته‌بازانه و سوداگری در بازار	نیازمند قانون گذاری	دولت / مجلس
وضع مالیات بر سوده سپرده‌های بانکی (سپرده‌های اشخاص حقوقی و اشخاص حقیقی کلان) پس از تمهید شرایط لازم از جمله کنترل ورود نقدینگی به سایر بازارها	اصلاح قانون (قانون مالیات مستقیم)	دولت / مجلس

بانک مرکزی / وزارت امور اقتصادی و دارایی	بند ح تبصره ۱۶ بودجه ۹۸	مقابله با سفته بازی در بازارهای دارایی از طریق رصد و کنترل تراکنش های بانکی
بانک مرکزی	نیازمند مصوبه شورای پول و اعتبار	اجازه افتتاح حساب مجدد حساب های سرمایه گذاری دوساله و بالاتر
بانک مرکزی	نیازمند مصوبه شورای پول و اعتبار	کاهش نرخ سود سپرده اشخاص حقوقی و کوتاه مدت حقیقی و حقوقی (با اولویت سپرده های بزرگ)
بانک مرکزی	عدم نیاز به قانون جدید	ثبات بخشی به بازار ارز و طلا از طریق مدیریت انتظارات و سامان بخشی به بازار نیما و بازار متشکل ارزی و ...

سه) شفافیت، رقابت و بهبود محیط کسب و کار و ارتقای امنیت سرمایه گذاری

مطالعات محیط کسب و کار بر یک پیش فرض استوار است که تحقیقات را چارچوب داده و حوزه مطالعه را روشن می کند: در هر جامعه ای، برخی انسانها دارای شم کارآفرینی (توان تشخیص فرصتها، تحمل خطر ورود به کسب و کارهای جدید و سرمایه گذاری و تأسیس واحد تولیدی) بالاتری نسبت به بقیه هستند. اگر فضای سرمایه گذاری و محیط کسب و کار مناسب باشد، ظرفیت های کارآفرینی این افراد از حالت بالقوه به بالفعل تبدیل می شوند و به نسبت شم اقتصادی و روحیه کارآفرینی خود، به میدان می آیند و کسب و کار راه می اندازند یا توسعه می دهند. به عبارت دیگر، در فضای سرمایه گذاری و محیط کسب و کار مطلوب، بنگاه ها به راحتی متولد و اداره می شوند و رشد می کنند. امری که در کشور ما با دشواری های زیادی همراه است. مصادیق بهبود محیط کسب و کار عبارت اند از: شفافیت اطلاعات مورد نیاز واحدهای تولیدی، سهولت دریافت مجوزهای

کسب و کار، ثبات مقررات و رویه های اجرایی، تضمین حقوق مالکیت با نیروی انتظامی و دادسراهای مجهز و کارآمد و به طور خلاصه، تولید خدمات عمومی برای فعالیتهای اقتصادی نظیر امنیت که منفعت آن به همه می رسد و زمینه را برای ظهور و فعالیت کارآفرینان مهیا می کند. موضوع مهم در محیط کسب و کار ارتقای امنیت اقتصادی است. تاوقتی امنیت سرمایه گذاری در کشور پایین باشد و فعالان اقتصادی نگران ایفا نشدن تعهدات مالی و کاری طرفهای قراردادهایشان باشند و در صورت مواجهه با کلاهبرداری و بدقولی و دیگر انواع تجاوز به حقوق مالکیت شان، خیالشان از کارآمدی و اثربخشی نیروی انتظامی و دادگاه های کشور راحت نباشد، طبعاً نمی توان انتظار داشت حمایت از تولید و سرمایه گذاری به نتایج چشمگیری برسد. مرکز پژوهش های مجلس سالهاست به دولت و مجلس توصیه می کند در هنگام تخصیص بودجه های سالانه، تامین امنیت نسبه به تامین زیرساختها در اولویت قرارگیرد چراکه اگر امنیت سرمایه گذاری برقرارشود و کارآفرینان به کارآمدی سازوکار ناجا و دادسراها دلگرم باشند، طبعاً وارد کار خواهند شد و برای کشور، همه زیرساختهای لازم را هم خواهند ساخت. برای حمایت موثر از تولید و ایجاد جهش در تولید کشور بهتر است به جای پرداخت یارانه سود تسهیلات ارزان قیمت به تعداد محدودی مدعی کارآفرینی، کلانتری ها، دادگاه ها و کلیه نهادهای درگیر با ایجاد امنیت اقتصادی تجهیز و تقویت گردد تا منفعت آن به همه کارآفرینان بالقوه و بالفعل برسد. بدون تأمین امنیت، هر حمایت دیگری از تولید و سرمایه گذاری بی فایده و هدر دادن منابع است.

❖ اقدامات

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات	محور سیاستی
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید اختیارات رئیس جمهور	تبدیل مرکز ملی مطالعات و پایش و بهبود محیط کسب و کار به نهادی ستادی و زیر نظر رئیس جمهور یا نماینده ویژه در رئیس جمهور (سازوکار پیش بینی شده در اصل یکصد و بیست و هفتم ۱۲۷ قانون اساسی) برای انجام کار ویژه سازماندهی و تسهیل مجوز های کسب و کار	تسهیل در صدور مجوز های کسب و کار
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید اختیارات دولت	تعیین پیشخوان خدمات دولت و مجوز های کشور ۴۰۰۰۰ به عنوان درگاه واحد صدور مجوز های کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی / گمرک	مواد ۷، ۸، ۱۰ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار ماده ۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز	سازماندهی پنجمه واحد تجاری و الکترونیک کردن کامل فرایند تجارت خارجی	
وزارت امور خارجه	مواد ۹ و ۱۰ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	تحول ماموریت دستگاه دیپلماسی کشور به نحوی که نمایندگی های سیاسی ایران در خارج در خدمت کارآفرینان و صادر کنندگان قرار گیرند و دفتر پیگیری امور صادر کنندگان ایرانی شوند.	
وزارت کشور (شهرداری ها)	ماده ۱۶ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	قرار دادن محل عرضه و بازارچه های جدید برای عرضه محصول به تولید کنندگان کوچک و فروشندگان کم سرمایه (دستفروش ها) برای عرضه کالاهای ایرانی، تشکیل بازارچه های دائمی، شفاف اجاره ای، برای واحد های تولیدی کوچک و دستفروش ها	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	اصلاح قانون نظام صنفی	حذف شرط (حدود صنفی) برای صدور پروانه کسب	

ارتقای امنیت سرمایه گذاری	ضابطه مند کردن مراجعه ماموران دستگاه های اجرایی به واحدهای تولیدی	ماده ۱۵ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	کلیه دستگاه های اجرایی
رفع موانع و حل و فصل مشکلات کسب و کار ها در راستای تمرکز زدایی تصمیم گیری برای کسب و کار	پرهیز از تغییرات پی در پی و قابل پیش بینی بودن تغییر سیاست ها و مقررات	ماده ۲۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	دولت و کلیه دستگاه های اجرایی
	استفاده مطلوب و حداکثری از ظرفیت کارگروه های استانی ، تسهیل و رفع موانع تولید	مواد ۶۱ و ۶۲ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	وزارت صمت ، معدن و تجارت با همکاری کلیه دستگاه ها

چهار) توسعه و ارتقای تامین مالی تولید تأمین مالی

بنگاههای اقتصادی در کشور ما بانک محور است یعنی بانکها سهم زیادی (حدود ۹۰ درصد) در تامین مالی اقتصاد دارند و هم تعداد زیادی از شرکتها و بنگاهها در حوزه های مالی و غیرمالی به صورت مستقیم و غیرمستقیم زیرمجموعه شبکه بانکی هستند یا سهامدار برخی بانکها و موسسات اعتباری هستند، لذا وضعیت اقتصادی کشور و چگونگی تامین مالی تولید وابستگی زیادی به چگونگی ایفای نقش بانکها در اقتصاد و همچنین وضعیت متغیرهای پولی و بانکی دارد. متأسفانه نظام بانکی کشور بویژه در دو دهه اخیر با ضعفها و چالشهای عدیدههای روبرو بوده است. وضعیت جاری سیستم بانکی در تخصیص اعتبارات مؤید این فرضیه است که بین سودآوری بانکها و منافع بخش تولید همسویی کافی برقرار نیست، وضعیتی که برخی از کشورهای توسعه یافته نیز با آن مواجه بودهاند. اتخاذ برنامه هدفمند و مشخص در تأمین مالی تولید علاوه بر ایفای نقش بانکها و موسسات اعتباری باید متضمن بهره گیری از سایر روشها و ظرفیتهای تأمین مالی در کشور باشد از جمله بازار سرمایه.

اقدامات

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات	محور
وزارت امور اقتصادی و دارایی ها / بانک مرکزی	ماده ۱۶ و ۱۷ رفع موانع رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	تسریع فروش اموال مازاد بانک ها	افزایش توان تسهیلات دهی بانک ها
وزارت امور اقتصادی و دارایی ها / بانک مرکزی	بند (و) تبصره ۵ قانون بودجه ۱۳۹۸	افزایش سرمایه بانک های دولتی	
وزارت امور اقتصادی و دارایی ها / بانک مرکزی	ماده ۲۱ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	راه اندازی حساب ویژه تولید برای سرمایه در گردش بنگاه ها (سامانه جامع حساب ویژه سرمایه در گردش بنگاه ها) با استفاده از ظرفیت های قانونی پیش بینی شده	
بانک مرکزی	قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی / قانون عملیات بانکی بدون ربا	توسعه نظام اعتبار سنجی و رتبه بندی (تکمیل سامانه اطلاعاتی اشخاص حقیقی و حقوقی به شرحی که در آیین نامه پیشگیری از انباشت مطالبات غیر جاری آمده است می تواند مبنای خوبی برای شکل گیری سابقه اعتباری مشتریان باشد)	
بانک مرکزی	ابلاغ دستورالعمل بانک مرکزی	اصلاح ضوابط مربوط به تامین مالی زنجیره تامین و استفاده از ال سی داخلی	
بانک مرکزی	بازنگری در مصوبات شورای پول و اعتبار	نظارت بر تخصیص اعتبارات بانکی به تولید * تکمیل سامانه سمات در یک برنامه زمانی بندی شده : (تا پایان شهریور ماه تمامی تسهیلات اعطایی بانک ها در سامانه ثبت شده باشد) * نظارت بر اعطای تسهیلات جدید : محدود کردن تسهیلات اعطایی به شرکت های زیر مجموعه و فعالیت های سفته بازانه	اصلاح سساز و کارهای تسهیلات دهی به بنگاه ها
سازمان برنامه و بودجه / وزارت امور اقتصادی و دارایی	ماده ۸ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی	تدوین آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون حداکثر استفاده ... (فاکتورینگ) به منظور تامین مالی و تامین وثایق قراردادهای کارفرمایی	

بانک مرکزی	عدم نیاز به قانون جدید	عدم اعمال نرخ سود اسمی دستوری بر صکوک از طریق تایید ضمانت نامه های بانکی و غیره	تسهیل تامین مالی بنگاه ها از کانال بازار سرمایه
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	الزام رتبه بندی برای انتشار صکوک در بازار سرمایه در چارچوب ماده ۲۵ قانون رفع موانع تولید	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	کوتاه کردن حتی الامکان زمان و هزینه انتشار صکوک برای بنگاه ها	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	توسعه بازار سلف موازی استاندارد محصولات نهایی بنگاه ها	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	تنوع نهاد های مالی تاسیس و بهره گیری از صندوق های سرمایه گذاری متنوع در بازار سرمایه و نظام اقتصادی کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	توسعه بازار های آتی مواد اولیه و کالاهای واسطه ای	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	عرضه عمومی اولیه شرکت های بزرگ دولتی	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید	اصلاح پرتفوی سرمایه گذاری صندوق های با درآمد ثابت	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	تصویب قانون مالیات بر سوده تقسیمی بنگاه ها	اعمال مالیات بر سود تقسیمی / آشنایی بیشتر شرکت ها با روش ها و فواید افزایش سرمایه	تجهیز منابع مالی از طریق افزایش سرمایه در بازار سرمایه

پنج) ثبات و پیش‌بینی‌پذیری بازار ارز و حفظ رقابت‌پذیری تولید داخل

در سال ۱۳۹۷ نرخ ارز در کشور حدود ۱۶۰ درصد رشد داشت، در سال ۱۳۹۸ اگرچه بازار ارز نسبت به سال قبل خود آرامش بیشتری داشت ولی با نوسان ۴۰ درصدی همراه بود، سال ۱۳۹۸ با دلار (سامانه‌سنه) حدود ۱۳ هزار تومان آغاز شد ولی کمینه و بیشینه نرخ در این سال به ترتیب ۱۱۰۳۰ و ۱۵۶۲۳ تومان بود. به بیان دیگر در سال ۱۳۹۸ نیز نرخ ارز یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد ناطمینانی در اقتصاد بود که البته خود آن نیز معلول عوامل دیگر اعم از تحریم، FATF و در اواخر سال ویروس کرونا بوده است. ناطمینانی و دامنه نوسان قابل توجه در نرخ ارز امکان پیش‌بینی و برنامه‌ریزی اقتصادی را سلب می‌نماید و افت تولید است. از طرف دیگر لازم است تمرکز سیاست‌گذاران اقتصادی بر ثبات نرخ ارز حقیقی باشد نه نرخ ارز اسمی. توضیح آنکه اگرچه افزایش نرخ ارز در سال ۱۳۹۷ کسب و کارهایی را که در سالهای قبل به نرخ ارز ارزان‌تر عادت کرده بودند و به واردات وابسته شده بودند را تحت فشار قرار داد ولی به علت افزایش رقابت‌پذیری تولیدات داخلی، منجر به شکوفایی و توسعه تولید داخل و کسب و کارهای صادرات محور شد. در صورتی که سیاست‌گذار اقتصادی مانند دوره‌های قبل مجدداً ثبات نرخ ارز اسمی را هدف گذاری کند، مجدداً این بخش از تولید کشور با از دست دادن رقابت‌پذیری در سال آینده تضعیف خواهند شد. موضوع مهم دیگر در سال ۱۳۹۹ محدودیت منابع ارزی کشور به دلیل استمرار تحریم‌های نفتی و کاهش قیمت نیز تشدید تحریم صادرات غیرنفتی است و این موضوع ضرورت تخصیص بهینه منابع ارزی محدود را بیش از پیش ایجاد می‌نماید. همچنین موضوع نقل و انتقال وجوه ارزی مرتبط با صادرات و واردات کماکان موضوعی قابل توجه است و استفاده از کلیه ظرفیت‌ها در این رابطه باید مورد توجه قرار گیرد.

※ اقدامات

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای ساستی / اقدامات
دولت / بانک مرکزی	عدم نیاز به قانونگذاری	ثبات نرخ ارز حقیقی به جهت حفظ رقابت پذیری تولیدات داخلی
دولت / بانک مرکزی	عدم نیاز به قانونگذاری	کاهش دامنه نوسان نرخ ارز اسمی و پیش بینی پذیری
بانک مرکزی / وزارت امور اقتصادی و دارایی	اصلاح مقررات	پوشش نوسانات نرخ ارز از طریق راه اندازی بازار مشتقات ارزی (سلف، آتی، اختیار معامله و ...) و صندوق های سرمایه گذاری در ابزار های مالی ارزی در بازار سرمایه با حضور فعال بانک مرکزی
بانک مرکزی	اصلاح مقررات	تخصیص بهینه منابع ارزی محدود از طریق مکانیزم ثبت سفارش و الزام صادر کنندگان به بازگشت ارز حاصل از صادرات
بانک مرکزی	اصلاح مقررات و بازنگری در سیاست ها	تغییر در اکو سیستم انتقال ارزی کشور همزمان با تغییر در مبادی واردات کالاها و کشورهای طرف تجاری و نیز الگوی تامین نیاز های تجاری کشور
بانک مرکزی	عدم نیاز به قانون جدید	حذف نقش واسطه گری بانک های خارجی و جایگزین کردن بانک های مرکزی از طریق پیمان پولی دو جانبه یا بانکداری غیر مستقیم

شش) کنترل قاچاق و مدیریت واردات در کشور

یکی از نقاط آسیب پذیر تولید، ورود کالای قاچاق و عدم مدیریت صحیح واردات به کشور است که عدم رفع این معضل، مشکلات زیادی را برای واحدهای تولیدی ایجاد می کند. با وجود کالای قاچاق در سطح عرضه تولیدات رسمی و قانونی کشور که انواع عوارض و مالیات ها را پرداخت کرده اند باید با کالاهایی رقابت کنند که بدون انجام تشریفات رسمی و با هزینه و زمان

کمتری وارد کشور شدند. بنابراین تولیدکننده نیز ناچار است با ظرفیت کمتری تولید کند و حتی در مواردی مواد اولیه و قطعات صنعتی از بازار غیررسمی تأمین نماید. البته بررسی این موضوع که چرا هزینه تولید برخی محصولات در داخل کشور بالاتر از کالای مشابه خارجی است نیز نیاز به کارشناسی مناسب دارد. در بحث قاچاق کالا علاوه بر اینکه در امر مبارزه باید به‌طور جدی نهادهای نظارتی و متولی این موضوع را دنبال کنند باید انگیزه مبادرت به قاچاق کالا در کشور کاهش یابد. ساماندهی نظام تعرفه‌ای و تسهیل تشریفات ورود کالا از طرق رسمی از جمله اقداماتی است که لازم است در دستور کار وزارت صمت قرار گیرد.

نظام تعرفه‌ای و کاهش تعداد طبقات تعرفه‌ای و نرخ تعرفه‌ها یکی از عوامل کاهش انگیزه مبادرت به قاچاق کالا است. به‌عبارت‌دیگر حمایت‌گرایی باید مبتنی بر یک برنامه توسعه صنعتی و حمایت از صنایع مزیت‌دار صورت گیرد و از نگاه درآمدی به نرخ تعرفه‌ها باید اجتناب کرد. همچنین مواردی از جمله مبارزه با تأمین مالی و عرضه کالای قاچاق در سطح کشور و اقدامات مناسب فرهنگی جهت حذف کالای قاچاق از سبد مصرفی افراد جامعه در کنار افزایش کیفیت و کاهش قیمت تولیدات داخلی و کاهش هزینه و زمان واردات رسمی مواد اولیه و کالای واسطه‌ای و مصرفی باید در تصویب و اجرای قوانین و مقررات مدنظر قرار گیرد. در همین راستا، تکمیل سامانه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت، باید در اولویت قرار گیرد. توضیح آنکه براساس ماده ۵ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲ دولت مکلف به ایجاد و راهاندازی سامانه‌های الکترونیکی هوشمند جهت نظارت بر فرایند واردات و صادرات و حمل‌ونقل و نگهداری و مبادله کالا و ارز شده است. همچنین ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز موظف است از طریق وزارت اطلاعات و با همکاری وزارت صنعت، معدن

و تجارت و وزارت امور اقتصادی و دارایی سامانه شناسایی و مبارزه با کالای قاچاق را اجرایی نماید. همچنین براساس مواد ۱۳ و ۶ این قانون وزارت صنعت و معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، گمرک و دستگاه‌های مربوطه تهیه و اجرا و بهره‌برداری از سامانه جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت و سامانه شناسایی کالای قاچاق را ممکن سازد. متأسفانه اجرای سامانه‌های موضوع قانون و تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های زیرمجموعه به‌طور کامل محقق نشده و این مسئله سبب شده است که سامانه‌ها به‌صورت جداگانه عمل نمایند و هدف قانونگذار محقق نشود. همچنین احکام قانون مناسبی در قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در امر صادرات مصوب ۱۳۹۸ در خصوص مدیریت واردات به نفع تولید داخل مصوب گردید که نظارت بر اجرای صحیح احکام قانونی مربوط یکی از الزامات جهش تولید در کشور است.

※ اقدامات

راهکارهای سیاستی / اقدامات	الزامات قانونی / مقرراتی	دستگاه متولی
اصلاح عملکرد بازارچه های مرزی و سازماندهی معافیت ها به منظور کاهش زمینه سوء استفاده از آن کنترل تمامی مبادی ورودی کالا توسط گمرک	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی / گمرک
ایجاد راه اندازی سامانه های الکترونیکی هوشمند جهت نظارت بر فرایند واردات و صادرات و حمل و نقل و نگهداری و مبادله کالا و ارز	ماده ۵۸ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲	وزارت صنعت ، معدن، تجارت

کنترل ارز منتقلشده در مبادلات خارجی با کالای تجاری	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی / وزارت صنعت، معدن، تجارت
مدیریت واردات در جهت استفاده از حداکثر توان داخلی تولید در کشور	نظارت بر اجرای قانون حداکثر استفاده از توان ...	وزارت صنعت، معدن، تجارت

هفت) توسعه صادرات

در فضای تحریم اقتصادی کشور، توسعه صادرات غیرنفتی با کشورهای همجوار یکی از اصلی‌ترین برنامه‌ها و استراتژی‌های اقتصادی کشور در مسیر خروج از اقتصاد تک محصولی و کاهش اثرات تحریم اقتصادی است که لزوم دسترسی به بازارهای خارجی و حمایت از تولید داخلی برای امکان رقابت در فضای بین‌المللی را بیش از پیش آشکار می‌سازد. این امر نیز مستلزم اتخاذ سیاست‌های بلندمدت و ساختاری در فضای با ثبات اقتصادی و سیاسی است، هر چند اقدامات کوتاه مدت نیز در کنار سیاست‌های اقتصادی بلندمدت باید مدنظر قرارگیرد.

با توجه به موقعیت جغرافیایی و نوع کالاهای صادراتی ایران، بازار مصرف نسبتاً قابل توجهی در کشورهای همسایه وجود دارد که توسعه صادرات به آن‌ها مستلزم شناسایی نیازهای وارداتی این کشورها است. عمده صادرات کشورهای توسعه‌یافته، صادرات صنعتی و خدمات دانش‌بنیان است در حالی که این موضوع برای کشورهای در حال توسعه‌ای مانند ایران متفاوت است. صادرات ایران عمدتاً شامل منابع طبیعی و مواد خام است که دارای ارزش افزوده پایینی هستند که ایران را به‌ناچار به تجارت با کشورهای خاصی که خریدار محصولات خام و مواد طبیعی هستند سوق می‌دهد. آسیب دیگر صادرات غیرنفتی تنوع پایین،

تمرکز کالاهای صادراتی و شرکای معدود تجاری است که آسیب‌پذیری تجاری کشور را تشدید می‌کند. در شرایط کنونی صادرات کشور دارای مشکلات ساختاری عمده‌ای است که منشاء آنها اتکا به خام‌فروشی و سهم پایین محصولات با ارزش افزوده بالا و دانش‌بنیان در صادرات کشور و سیاستهای مقطعی و ضوابط محدودکننده صادرات است. در طول سالهای گذشته نیز اقداماتی در جهت توسعه صادرات صورت گرفته است ولی خروجی کار و نتایج بدست آمده نتوانسته است تاکنون نتیجه اقدامات را که افزایش سهم ایران از بازارهای صادراتی کشورهای همسایه است، افزایش دهد. با توجه به بازار مصرف قابل توجه در کشورهای همسایه، دستگاہهای متولی تجارت خارجی برنامه‌ریزی در این خصوص با توجه به شرایط فعلی اقتصاد کشور ضروری است.

❖ اقدامات

راهکارهای سیاستی / اقدامات	الزامات قانونی / مقرراتی	دستگاه متولی
کاهش تمرکز کالاهای صادراتی و افزایش تنوع شرکای تجاری	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت صنعت ، معدن، تجارت
ایجاد ثبات در سیاست های اقتصادی کلان بویژه نظام ارزی و پرهیز از تغییرات پی در پی در مقررات ارزی و پیمان سپاری آن	عدم نیاز به قانون جدید	بانک مرکزی / دولت
تعیین راهبرد معین در تشکل های صادراتی و شکل گیری خوشه های صادراتی قوی برای صادرات مستمر	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت صنعت ، معدن، تجارت

وزارت صنعت ، معدن، تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	استفاده حداکثری از ظرفیت های دیپلماسی اقتصادی و ضرورت تقویت رویکرد اقتصادی رایزنان بازرگانی و سفرای ایران در کشورهای هدف
وزارت امور خارجه	عدم نیاز به قانون جدید	ضرورت تقویت مذاکرات دیپلماتیک با کشورهای هدف صادراتی جهت انعقاد موافقت نامه های دویا چند جانبه ترجیحی و تجارت ترجیحی
وزارت راه و شهرسازی	عدم نیاز به قانون جدید	ارتقای زیر ساخت های حمل و نقل و لزوم توسعه راه ها ، بنادر ، فرودگاه ها ، پایانه های صادراتی ، اولویت تقویت حمل و نقل ریلی

هشت) نظارت بر اجرای کامل در بکارگیری ظرفیت های قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۵/۲/۱۳۹۸

قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی باهدف تقویت توانمندی ساخت داخل و نقش آن در رونق تولید، مشتمل بر ۲۴ ماده و ۳۰ تبصره تدوین و تصویب شد. علاوه بر ایجاد سامانه متمرکز توانمندی های تولید کالا و خدمات داخلی، تشکیل لیست دربرگیرنده شرکت های پیمانکاری رتبه بندی شده واجد صلاحیت، ایجاد نهاد هیات نظارت جهت نظارت بر اجرا و افزایش ضمانت اجرای قانون از طریق جرم انگاری، مهم ترین ابزارهای تسهیل گر در فرآیند اجراء در این قانون شامل موارد ذیل است:

- مشوق های انگیزشی و تسهیل در صدور مفاصا حساب های بیمه ای،

- تأمین مالی فکتورینگ (امکان نقدشوندگی دیون زودتر از موعد سررسید)،
 - ایجاد شرکت‌های تضمین (companies surety) برای رقابت با نظام بانکی در صدور ضمانتنامه،
 - بیمه عملکرد یا گارانتی عملکرد محصولات تولیدی داخلی (performance guarantee)،
 - اصلاحات نهادی در حوزه‌های بیمه‌ای و گشایش اعتبار ارزی به نفع سازندگان داخلی با هدف کاهش هزینه‌های مبادله
 - معاف شدن افزایش سرمایه از محل افزایش بهای ناشی از تجدید ارزیابی دارایی‌ها (ماده ۱۴ قانون) با هدف رفع مانع
 - ماده (۱۴۱) قانون تجارت و امکان تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی
 - حمایت از کالای ایرانی و امکان مدیریت واردات توسط دولت.
- بنابراین تنوع‌بخشی به روش‌های تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی از مهمترین اولویت‌های بخش تولیدی کشور بخصوص واحدهای صنعتی و معدنی بحساب می‌آید. در این خصوص مجلس شورای اسلامی با نظارت بر اجرایی شدن ماده ۸ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸/۲/۱۵ در قالب طرح گام برای انتشار صکوک دین (مبتنی بر اوراق مطالبات) و پیگیری تدوین آیین‌نامه آن، زمینه تنوع‌بخشی به روش‌های تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی از جمله استفاده از ظرفیت فکتورینگ، فین‌تک‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر را در کنار روش‌های مرسوم بانکی و بازار سرمایه فراهم نماید. همچنین نظارت بر اجرای صحیح و مستمر ماده ۱۴ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸/۲/۱۵ در خصوص ارزیابی مجدد دارایی‌های بنگاه تولیدی بصورت معاف از مالیات، زمینه استفاده از مزایای آن در قالب افزایش سرمایه و رفع مشکل ماده

۱۴۱ قانون تجارت و امکان دریافت تسهیلات بانکی از مهمترین اولویت های نظارتی در حوزه تولید کشور محسوب می شود. استفاده از ظرفیت ماده ۴ قانون حداکثر از طریق ایجاد سامانه متمرکز جهت درج فهرست توانمندیهای تولید کالا و خدمات داخلی و تکمیل فهرست پیمانکاران طراحی - ساخت رتبه بندی شده واجد صلاحیت فنی و اعتباری یا وندورلیست در این سامانه از طریق تدوین آیین نامه اجرایی جز ۴ بند الف این ماده (که هنوز تدوین و ابلاغ نشده است) برای دستیابی به هدف جهش تولید بسیار حائز اهمیت است. در حال حاضر سامانه متمرکز موضوع این ماده در قالب سامانه توانمندی های ایران (توانیران) تشکیل شد اما تکمیل نشده و وندورلیست نیز جهت شناسایی و معرفی پیمانکاران واجد صلاحیت داخلی برای اجرای طرح های عمرانی و غیرعمرانی به اجراء درنیامده که نیازمند نظارت مجلس شورای اسلامی و کمیسیونهای تخصصی است. پتانسیل قانونی ماده ۵ در بکارگیری حداکثری از توانمندیهای داخلی و ارجاع طرح و پروژه ها به پیمانکاران داخلی و ملزم شدن پیمانکاران در خرید محصولات و تجهیزات پروژه ای مورد نیاز از تولیدات داخلی به منظور حمایت از کالا و خدمات تولیدی کشور، پیمانکاران داخلی و تعمیق ساخت داخل در کشور از محورهای مهم قانون حداکثر در راستای جهش تولید محسوب می شود. مواد ۱۶ و ۱۷ قانون حداکثر با هدف حمایت از کالای ایرانی و خریده های مصرفی غیر پروژه ای از ظرفیت مناسبی برای تقویت رونق و جهش تولید برخوردار است به گونه ای که وزارت صمت تا پایان برنامه ششم توسعه (سال ۱۴۰۰) موظف شده است که ثبت سفارش کالاهای مصرفی و مصرفی با دوام خارجی دارای مشابه ایرانی را که با کیفیت مناسب و به میزان کافی تولید شده باشد را ممنوع نموده و یا براساس ماده ۲۲ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور از موانع تعرفه ای و فنی جهت مدیریت واردات استفاده کند.

براساس ماده ۱۷ این قانون، دستگاه‌های اجرایی علاوه بر الزام به خرید کالاها و خدمات از فهرست توانمندی‌های محصولات داخلی، در تدارک و تأمین کالاهای مصرفی، مصرفی بادوام، تجهیزات و تأسیسات غیرطرحی (پروژه‌های) مورد نیاز خود، ملزم به خرید محصولات داخلی و کالاهای ایرانی هستند. شایان ذکر است برای دستیابی به جهش تولید و تحرک بیشتر تولید کالاهای ساخت داخل، اجرای کامل و موثر مواد ۱۶ و ۱۷ قانون حداکثر باید در دستور کار قرار گیرد که این امر نیازمند تعریف مصادیق کالاهای ایرانی و تکمیل سامانه متمرکز تولیدات داخلی است. بنابراین برای بکارگیری ظرفیت‌های فوق‌الذکر لازم است مجلس شورای اسلامی با نظارت و پیگیری جدی بر اجرای کامل این احکام و تکمیل سامانه‌های موضوع قانون حداکثر، تسریع در تعریف مصادیق کالاهای ایرانی و ممنوعیت واردات کالای مصرفی و مصرفی با دوام خارجی دارای مشابه ایرانی، گام جدی در رونق بیشتر محصولات داخلی و جهش تولید بردارد.

هـ. پنجره‌های فرصت جهت دستیابی به جهش اقتصادی و تولیدی: بررسی نظری و تجارب کشورهای موفق نشان میدهد که استفاده توأمان از سه پنجره فرصت اصلی جهت جهش اقتصادی و تولیدی الزامی است:

• **پنجره فرصت فناورانه:** کانون اصلی جهش تولید در نظریات اقتصادی تحول در توانمندیهای فناورانه است. شکل‌گیری انقلاب صنعتی چهارم در جهان و ورود جدی ایران به حوزه اقتصاد دانش بنیان میتواند به عنوان پنجره فرصت ورود به رشته فعالیتهای صنعتی باشد که هنوز به دوران بلوغ نرسیده اما امکان جهش در آنها برای کشور مهیاست. ادبیات نظری تاکید دارد جهش اقتصادی و تولیدی نیازمند جهش‌های درون‌بخشی (به مثابه تکمیل زنجیره ارزش به بخش‌های فعلی)

و جهش‌های برون‌بخشی (به مثابه ورود به صنایع جدید و حوزه‌های نوین در صنایع بالغ) است. ورود ایران به حوزه‌هایی از جمله زیست‌فناوری، تجهیزات پزشکی، نانو فناوری، علوم هسته‌ای و تجهیزات پیشرفته نظامی تجارب موفق استفاده از این پنجره فرصت در صنایع نوین است. در صنایع بالغ ایران مانند خودروسازی نیز ورود به طراحی و ساخت خودروهای برقی و در صنایع پتروشیمی ورود به توسعه زنجیره‌های پایین دست هدف‌گیری مناسبی در این ارتباط است.

• **پنجره فرصت بازار:** علیرغم شرایط رکودی حاکم بر بازار جهانی و ایران، استفاده از فرصت تحریم در جهت مدیریت واردات (جلوگیری از ورود کالاهای غیرضروری)، استفاده از انگیزه بالای بخش خصوصی جهت کسب درآمدهای ارزی (با توجه به جهش ارزش ارز در مقابل ریال)، تمرکز بر تحریک تقاضای صادراتی در ۱۹ کشور هدف و همچنین اتخاذ سیاستهای تحریک تقاضا داخل (خروج از رکود) از موارد کلیدی در این پنجره فرصت به شمار می‌رود.

• **پنجره فرصت نهادی:** یکی از موضوعات مورد تاکید ایجاد انسجام و هماهنگی نهادی برای دستیابی به جهش اقتصادی و تولیدی است، ابلاغ شعار جهش تولید توسط مقام معظم رهبری پنجره فرصت نهادی است تا چنین هماهنگی‌هایی در سطوح کلان و بخشی جهت تحقق جهش تولید مهیا شود.

و. **محركها، پیش‌ران‌ها و رؤوس برنامه جهش تولید:** همانطور که اشاره شد، تحقق شعار جهش تولید نیازمند شناسایی پیش‌رانها و محركها در سه سطح اقتصاد کلان، سطح کارکردهای بخش (معطوف به سیاستهای صنعتی، تجاری و فناوری) و سطح عمودی (صنایع پیش‌ران) است. بر این اساس، مجموعه اقدامات پیشنهادی در این سه سطح به صورت زیر قابل ارایه است (جزئیات کامل برنامه‌ها در پیوست ارایه شده است):

۱- الزامات اقتصاد کلان (هماهنگی و انسجام نهادی): در این بخش عمدتاً برنامه هایی برای همکاری و برنامه ریزی تمام دست اندرکاران و نیز گسترش مشارکت عمومی در جهش تولید از طریق بهبود محیط سرمایه گذاری و فضای کسب و کار مورد توجه قرار گرفته شده است؛

۲- سیاستهای کارکردی صنعتی، تجاری و فناوری در جهت جهش تولید: در این بخش سیاستهای سطح افقی در سه بخش مورد توجه قرار گرفته شده است. بخش اول مربوط به تداوم و تکمیل برنامه های رونق تولید در بخش های تولیدی با محوریت سمت عرضه است. دو بخش دیگر در سیاستهای افقی، برنامه های تکمیلی پیشنهادی در قالب پنجره های فرصت تحریک تقاضا (بر مبنای سند نقشه راه تنظیم بازار و نقشه راه توسعه صادرات کشور) و جهش فناوری (مبتنی بر برنامه جامع رسوخ و جهش فناوری و نوآوری) به شرح زیر است:

• پنجره فرصت تحریک تقاضا (برنامه های پیشنهادی ساماندهی و توسعه بازار): شامل تحریک تقاضای تولیدات صادرات گرا، تحریک تقاضای تولیدات داخلی و توسعه زیرساختهای تجاری و تجارت الکترونیک.

• پنجره فرصت جهش فناوری (برنامه های پیشنهادی جهش و رسوخ فناوری در بخش های تولیدی): شامل جایگزینی واردات و رفع نیاز فناورانه و گلوگاهی تولیدات موجود با استفاده از ظرفیت شرکت های دانش بنیان و استارت آپ ها و همچنین توسعه صنایع راهبردی نوین در راستای جهش تولید.

۳- سیاستهای ناظر بر توسعه صنایع پیشران و اولویت دار: در این بخش اتخاذ سیاستهای تحریک سرمایه گذاری، جهش و رسوخ فناوری در تولیدات پیشران و اولویت دار براساس اولویتهای اعلامی بخش های تولید مورد تاکید قرار گرفته است.

ط. جمع‌بندی پیشنهادهای سیاستی

جدول ۵. پیشنهادهای حوزه محیط کسب و کار

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات	محور سیاستی
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید اختیارات رئیس جمهور	تبدیل مرکز ملی مطالعات و پایش و بهبود محیط کسب و کار به نهادی ستادی و زیر نظر رئیس جمهور یا نماینده ویژه در رئیس جمهور (سازوکار پیش بینی شده در اصل یکصد و بیست و هفتم ۱۲۷ قانون اساسی) برای انجام کار ویژه سازماندهی و تسهیل مجوز های کسب و کار	تسهیل در صدور مجوز های کسب و کار
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید اختیارات دولت	تعیین پیشخوان خدمات دولت و مجوز های کشور ۴۰۰۰ به عنوان درگاه واحد صدور مجوزهای کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی / گمرک	مواد ۷ ، ۸ ، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار ماده ۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز	سازماندهی پنجاه واحد تجاری و الکترونیک کردن کامل فرایند تجارت خارجی	
وزارت امور خارجه	مواد ۹ و ۱۰ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	تحول ماموریت دستگاه دیپلماسی کشور به نحوی که نمایندگی های سیاسی ایران در خارج در خدمت کار آفرینان و صادرکنندگان قرار گیرند و دفتر پیگیری امور صادرکنندگان ایرانی شوند.	
وزارت کشور (شهرداری ها)	ماده ۱۶ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	قرار دادن محل عرضه و بازارچه های جدید برای عرضه محصول به تولیدکنندگان کوچک و فروشندگان کم سرمایه (دستفروش ها) برای عرضه کالاهای ایرانی، تشکیل بازارچه های دائمی، شفاف اجاره ای، برای واحد های تولیدی کوچک و دستفروش ها	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	اصلاح قانون نظام صنفی	حذف شرط (حدود صنفی) برای صدور پروانه کسب	

ضابطه مند کردن مراجعه ماموران دستگاه های اجرایی به واحدهای تولیدی	ماده ۱۵ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	کلیه دستگاه های اجرایی
پرهیز از تغییرات پی در پی و قابل پیش بینی بودن تغییر سیاست ها و مقررات	ماده ۲۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	دولت و کلیه دستگاه های اجرایی
ضابطه مند شدن رسیدگی به شکایات فعالان اقتصادی	مواد ۲۸ و ۲۹ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	قوه قضائیه / وزارت دادگستری
وضع مالیات برعایدی سرمایه (CGT) در حوزه مسکن، طلا، ارز، خودرو ... و اجرای فوری آن	نیازمند قانون گذاری	دولت / مجلس
وضع مالیات بر سوده سپرده های بانکی (سپرده های اشخاص حقوقی و اشخاص حقیقی کلان)	اصلاح قانون (قانون مالیات مستقیم)	دولت / مجلس
مقابله با سفته بازی در بازارهای دارایی از طریق رصد و کنترل تراکنش های بانکی	بند ح تبصره ۱۶ بودجه ۹۸	بانک مرکزی / وزارت امور اقتصادی و دارایی
اجازه افتتاح حساب مجدد حساب های سرمایه گذاری دوساله و بالاتر	نیازمند مصوبه شورای پول و اعتبار	بانک مرکزی
کاهش نرخ سود سپرده اشخاص حقوقی و کوتاه مدت حقیقی و حقوقی (با اولویت سپرده های بزرگ)	نیازمند مصوبه شورای پول و اعتبار	بانک مرکزی
ثبات بخشی به بازار ارز و طلا از طریق مدیریت انتظارات و سامان بخشی به بازار نیما و بازار متشکل ارزی و	عدم نیاز به قانون جدید	بانک مرکزی

ارتقای امنیت سرمایه گذاری

کاهش جذابیت و انگیزه سرمایه گذاری در بخش های رقیب تولید

جدول ۶. پیشنهادهای حوزه پولی، بانکی و ارزی

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات	محور سیاستی
بانک مرکزی / وزارت صمت	نیازمند مصوبه هیئت وزیران	مشخص کردن دقیق مصارف ارزیصادرات (واردات در مقابل صادرات، واگذاری پروانه صادراتی، پرداخت بدهی ارزی، فروش ارز به بانک ها و صرافی های مجاز و سپرده گذاری ارزی) ایجاد مشوق های لازم و تقویت ضمانت های اجرایی و کنترلی مشروط به اعمال اصلاحات ذیل : عدم الزام به فروش ارز حاصل از صادرات به قیمت پایین تر محدود نکردن اختیار صادر کننده عمده در انتخاب مصارف ارزی مجاز کاهش بوروکراسی و فرایندهای اداری عدم تعیین ارزش گمرکی ثبت شده بیشتر از ارزش واقعی برخی کالاها عدم تغییر پی در پی مقررات و عطف به ماسبق شدن تکالیف جدید ناظر بر پیمان سپاری ارزی	اصلاح فرایند پیمان سپاری ارزی واحدهای تولیدی و صادراتی
وزارت امور اقتصادی و دارایی / بانک مرکزی	ماده ۱۳ قانون برنامه ششم توسعه	توسعه پیمان های پولی دو یا چند جانبه با کشورهای طرف تجاری به همراه استفاده از ظرفیت پیام رسان های مالی موازی سوئیفت	تسهیل مبادلات مالی و تجاری
وزارت امور اقتصادی و دارایی / بانک مرکزی	ماده ۱۶ و ۱۷ رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	تسریع در فروش اموال مازاد بانک ها	افزایش توان تسهیلات
وزارت امور اقتصادی و دارایی / بانک مرکزی	بند و تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۸	افزایش سرمایه گذاری	

راه اندازی حساب ویژه تولید برای سرمایه در گردش بنگاه ها (سامانه جامع حساب ویژه سرمایه در گردش بنگاه ها) با استفاده از ظرفیت های قانونی پیش بینی شده	ماده ۲۱ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	وزارت امور اقتصادی و دارایی ها / بانک مرکزی
تسهیل ضمانت و اعتبار سنجی در دیافت تسهیلات	قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی / قانون عملیات بانکی بدون ربا	بانک مرکزی
اصلاح ضوابط مربوط به تامین مالی زنجیره تامین و استفاده از ال سی داخلی	ابلاغ دستورالعمل بانک مرکزی	بانک مرکزی
تدوین آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون حداکثر استفاده ... (فاکتورینگ) به منظور تامین مالی و تامین وثایق قراردادهای کارفرمایی	ماده ۸ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی	سازمان برنامه و بودجه / وزارت امور اقتصادی و دارایی
عدم اعمال نرخ سود اسمی دستوری بر صکوک از طریق تایید ضمانت نامه های بانکی و غیره	عدم نیاز به قانون جدید	بانک مرکزی
الزام رتبه بندی برای انتشار صکوک در بازار سرمایه در چارچوب ماده ۲۵ قانون رفع موانع تولید	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی
کوتاه کردن حتی الامکان زمان و هزینه انتشار صکوک برای بنگاه ها	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی
توسعه بازار سلف موازی استاندارد محصولات نهایی بنگاه ها	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی
توسعه بازارهای آتی مواد اولیه و کالاهای واسطه ای	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی

اصلاح ساز و کارهای تسهیلات دهی به بنگاه ها

تسهیل تامین مالی بنگاه ها از کانال بازار سرمایه

جدول ۷. پیشنهادهای حوزه بازرگانی

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات	محور سیاستی
وزارت امور اقتصادی و دارایی / کمرگ	عدم نیاز به قانون جدید	تکمیل سامانه جامع گمرکی و تبادل اطلاعات این سامانه با سایر سامانه های موضوع قانون ، به روز رسانی قوانین و مقررات در سامانه مزبور	بهبود مقررات و تسهیل امور و روبه های گمرکی
وزارت امور اقتصادی و دارایی / کمرگ	عدم نیاز به قانون جدید	تسهیل و کوتاه تر شدن فرایند های ورود مواد اولیه و واسطه ای مورد نیاز تولید در قالب کاهش زمان و هزینه تشریفات گمرکی ترخیص کالا در روبه های واردات و صادرات	
وزارت امور اقتصادی و دارایی / کمرگ	عدم نیاز به قانون جدید	رفع ایرادات سامانه از جمله قطع مکرر و زیرساخت نامناسب ارتباطی در تمامی کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی / کمرگ	عدم نیاز به قانون جدید	اصلاح عملکرد بازارچه های مرزی و ساماندهی معافیت ها به منظور کاهش زمینه سوءاستفاده از آن و کنترل تمامی مبادی ورود کالا توسط کمرگ	ساماندهی قاچاق
وزارت صنعت ، معدن ، تجارت	ماده ۵ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲	ایجاد و راه اندازی سامانه های الکترونیکی هوشمند جهت نظارت بر فرایند واردات و صادرات و حمل و نقل و نگهداری و مبادله کالا و ارز	
وزارت اقتصادی و دارایی / وزارت صنعت ، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	کنترل ارز منتقل شده در مبادلات خارجی با کالاهای تجاری	

ارائه فهرست دقیق گروه بندی کالایی و تهیه ارز مورد نیاز مواد اولیه و ماشین آلات	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت اقتصادی و دارایی / وزارت صنعت ، معدن و تجارت
کاهش یا معافیت حقوق ورودی و مالیات بر ارزش افزوده کالاهای واسطه ای مورد نیاز کشور	نیاز به قانونگذاری	وزارت اقتصادی و دارایی / وزارت صنعت ، معدن و تجارت
حذف یا تسهیل فرایند ثبت سفارش و مدارکی مانند گواهی مبدا و سایر اسناد مثبت گمرکی در ورود کالاهای اساسی	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت اقتصادی و دارایی / وزارت صنعت ، معدن و تجارت
لزوم اصلاح ساختاری و تسهیل ثبت سفارش و تخصیص ارز خصوصا در مورد مواد اولیه	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت صنعت ، معدن و تجارت
استفاده از پتانسیل بازارهای همسایه در شرایطی خاص	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت اقتصادی و دارایی / وزارت صنعت ، معدن و تجارت
ساماندهی فرایند صدور و تمدید کارت های بازرگانی و رتبه بندی کارت های بازرگانی و تجار	ماده ۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۰۳/۱۰/۱۳۹۲	وزارت صنعت ، معدن و تجارت
وضع عوارض صادراتی بر کالاهای اساسی و یارانه ای به جای ممنوعیت صادرات	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت صنعت ، معدن و تجارت
تسهیل و مدیریت واردات نهاد های تولید		
اصلاحات نهادی در حوزه تجاری		

جدول ۸. پیشنهادهای حوزه اقتصاد کلان و برنامه ریزی

دستگاه متولی	الزامات قانونی / مقرراتی	راهکارهای سیاستی / اقدامات	محور سیاستی
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	تعیین متولی مشخص و واحد برای اجرای برنامه ها	<p>بازنگری در سیاست های درآمدی حوزه اشتغال (تسهیلات تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۸)</p>
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	تقسیم کار بین سازمان برنامه و بودجه و وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	استفاده از تجربه اجرای سیاست ها و برنامه اشتغالزایی بالاخص برنامه اشتغال فراگیر و قانون اشتغال روستایی	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	تعیین فعالیت ها و بخش های تولیدی اشتغالزا اولویت دار با همکاری تمام دستگاه های فرابخشی و بخشی	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	پایش و نظارت کارا بر طرح های اشتغال و تولید	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	تهیه برنامه های اجرایی مشخص برای عملیاتی کردن طرح های اولویت دار	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	تعیین وظایف هریک از دستگاه های اجرایی ذی ربط در پیشبرد برنامه های اجرایی	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	پایش (نظارت حین اجرا) نظام مند و مستمر اجرای برنامه های اجرایی	

افزایش مهارت جوانان از طریق از طریق توسعه آموزش های رسمی مهارت محور (مانند هنرستان ها، مدارس فنی و حرفه ای و ...) با تلفیق منابع بخش دولتی و سازمان های غیر انتفاعی و تشکل های مردم نهاد.	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی
حمایت از کار فرمایان و کار آفرینان از طریق ترغیب تشویق کارفرمایان کارگاه های تولیدی و خدماتی در به کار گیری دانش آموختگان دانشگاهی بیکار شغل اولی با کمک ارائه تسهیلات بانکی و بیمه ای	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی
استفاده از ظرفیت بالقوه جوانان در حوزه IT برای توسعه فعالیت های حوزه خدمات از طریق ایجاد شبکه گردشگری ، فناوری و ارتباطات در جلب گردشگران خارجی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی / وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
حمایت از ایجاد صندوق های سرمایه ای خطر پذیر و صندوق های پژوهش و فناوری در حمایت از ایجاد استارت آپ ها و محصولات دانش بنیان با هدف صادرات با استفاده از صنایع نوآوری و شکوفایی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی / وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
افزایش قابلیت جذب و اشتغال دانش آموختگان از طریق انتقال مهارت و تجربه در محیط کار برای ورود به بازار	عدم نیاز به قانون جدید	
ارائه برنامه های نوین آموزش فنی و حرفه ای (ترکیبی از آموزش فنی و مهارت های رفتاری مرتبط با کار ، کار آموزی و آموزش های تقاضا محور در کنار موافقت نامه های پیشینی با بخش خصوصی برای کار آموزی)	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی
شفافیت اطلاعات بازار در سطح ملی درباره عرضه و تقاضا برای بازار و آموزش های فنی و حرفه ای و مهارتی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی
دسترسی سریع به درخواست های عرضه و تقاضای کار و تسریع فرایند جورسازی (matching) برای کار فرما و جست و جو کننده شغل از طریق نظارت و توسعه موسسات کاریابی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی

اشتغالزایی از طریق افزایش تطابق سمت عرضه با تقاضای نیروی کار

دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	برداشتن بار حمایتی از روی موضوع حداقل دستمزد	اشتغالزایی از طریق اصلاح ساختار دستمزد
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	اصلاح نظام تامین اجتماعی به گونه ای که فشار اجتماعی برای حمایت از طریق حداقل دستمزد کاهش یابد	
دولت / وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	تعیین حداقل دستمزد براساس جغرافیا و سن	
سازمان برنامه و بودجه / وزارت صمت	بند الف ماده ۴۶ قانون برنامه توسعه ششم	استقرار دبیرخانه تدوین فهرست اولویت ها در سازمان برنامه و بودجه (با همکاری وزارت صمت) و ارائه نتایج گزارش های تدوین اولویت دستگاه ها به این دبیرخانه	ارتقای هماهنگی در جهت اولویت بندی حمایت های توسعه ای
سازمان برنامه و بودجه / وزارت صمت	بند الف ماده ۴۶ قانون برنامه توسعه ششم	تشکیل شورای کارشناسان (ذیل دبیرخانه) با دعوت از کارشناسان دستگاه ها، ارزیابی گزارش های موجود و ایجاد وفاق در منطق ها و روش اولویت بندی با دو وظیفه : ۱- تدوین فهرست اولویت ها به صورت سناریو سازی (با توجه به تاثیر گذاری متغیرهای بیرونی بر نتایج بویژه وضعیت تحریم) ۲- بررسی حیطه وظایف و اختیارات دستگاه های مختلف در تدوین فهرست اولویت ها و ارائه پیشنهادات اصلاحی برای بهبود مسیر اجرا به هیئت دولت	
سازمان برنامه و بودجه / وزارت صمت	عدم نیاز به قانون گذاری جدید	هدف گذاری چند پروژه موجود یا پروژه های بزرگ جدید (طرح های ترانزیتی، مسکن، انرژی و ...) در قالب پروژه های عمرانی خود و با در نظر گرفتن سه شاخص ارزیابی، اشتغالزایی و دوره اجرا، و همچنین تامین مالی از طریق گواهی سپرده یا صندوق پروژه (در صورت نیاز با تضمین دولت) یا انتشار اوراق دولتی	

برای سنجش بخش‌هایی که بیشترین وابستگی به واردات را دارند، از الگوی داده-ستانده استفاده شده است. ویژگی اصلی این روش آن است که وابستگی مستقیم و غیرمستقیم بخش به واردات را مورد بررسی قرار می‌دهد. این در حالی است که روش‌های متعارف نظیر استفاده از داده‌های گمرک تنها وابستگی مستقیم را مورد سنجش قرار می‌دهد. برای این منظور از جدول داده-ستانده آماری سال ۱۳۹۰ مرکز آمار استفاده شده است که در حال حاضر آخرین جدول داده-ستانده آماری کشور است. بنابراین فرض شده است که روابط بین‌بخشی در سال ۱۳۹۷ همانند سال ۱۳۹۰ است. جدول ۱ زیربخش‌های صنعت را براساس بیشترین وابستگی به واردات نشان می‌دهد. هرچه میزان استفاده از نهاده‌های وارداتی در تولید یک بخش بیشتر باشد، بخش مورد نظر وابستگی بیشتری به واردات دارد. به‌عنوان نمونه ۰/۳۵۶ برای بخش ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیکی بدین معناست که به‌ازای هر یک میلیون ریال افزایش تقاضا از محصولات این بخش باید ۳۵۶ هزار ریال واردات نهاده واسطه‌ای صورت گیرد.

سازمان بسیج اساتید
دانشگاه ملی آموزش عالی و پژوهش کشور